

Ҳар қандай жамият-нинг фаровонлиги ва маънавий соғломлигининг мезони — бу оиланинг аҳиллиги, оиланинг мустаҳкамлигидир.

Ислом КАРИМОВ

ТАШРИФ САМАРАЛИ БЎЛДИ

Аввал хабар қилинганидек, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Озарбойжон Республикаси Президенти Илҳом Алиевнинг таклифига биноан 11-12 октябрь кунлари расмий ташриф билан ушбу мамлакатда бўлди.

Ўзбекистон Президентининг ташрифи доирасидаги расмий тadbирлар 12 октябрь кuni бўлиб ўтди. Озарбойжон раҳбарининг “Зуғулба” саройида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовни расмий кутиб олиш маросими бўлди. Олий мартабали меҳмон шарафига фахрий қоровул саф тортди. Ўзбекистон ва Озарбойжон давлат мадҳиялари янгради.

Ислом Каримов ва Илҳом Алиев фахрий қоровул сафи олдидан ўтдилар.

Президентларнинг якка-якка учрашувида Ўзбекистон ва Озарбойжон ўртасидаги икки ва кўп томонлама муносабатларга тааллуқли кенг қўламли масалалар муҳокама қилинди, томонларни қизиқтирган долзарб минтақавий ва глобал аҳамиятга эга муаммолар юзасидан фикр алмашилди.

Сўнгра давлат раҳбарлари музокараларни расмий делегациялар аъзолари иштирокида давом эттирдилар.

Кенгайтирилган таркибдаги музокаралар жараёнида савдо-иқтисодий, транспорт-коммуникация, илмий-техникавий, маданий-гуманитар соҳалардаги ўзаро муносабатлар билан боғлиқ масалалар кўриб чиқилди.

Музокаралар якунида Ислом Каримов ва Илҳом Алиев Қўшма баённотни имзоладилар. Шунингдек, 2012-2015 йилларга мўлжалланган иқтисодий ҳамкорликка доир ҳукуматлараро дас-

турни амалга ошириш бўйича чора-тадбирлар режаси ва икки мамлакат Ташқи ишлар вазирликлари ўртасида ҳамкорлик дастури имзоланди.

Икки давлат раҳбарлари оммавий ахборот воситалари вакиллари билан учрашувда музокаралар самарали ва мазмунли ўтганини таъкидладилар, ташриф асносида имзоланган ҳужжатлар анъанавий дўстона муносабатларни янада ривожлантиришга янги суръат бахш этишига ишонч билдирдилар.

Президент Ислом Каримов ташриф доирасида Фахрийлар қабрис-

тонини зиёрат қилди ва озарбойжон халқининг буюк фарзанди Ҳайдар Алиев қабрига гулчамбар қўйди. Давлатимиз раҳбари Шаҳидлар хиёбонидаги Шаҳидлар хотираси монументига гулчамбар қўйди. Ўзбекистон Президенти Озарбойжон давлат байроғи майдони, Ҳайдар Алиев номидаги марказ билан танишди.

Шу билан Ўзбекистон Республикаси Президентини Ислом Каримовнинг Озарбойжон Республикасида расмий ташрифи ниҳоясига етди.

Анвар БОБОЕВ,
ЎзА махсус мухбири

Тошкент-Боку-Тошкент.

2012-yil — Mustahkam oila yili

ОИЛА КЎРКИ — ТОТУВЛИКДА

Ҳаётнинг абадийлиги, авлодлар давомийлиги ва баркамоллигини таъминлайдиган, миллий урф-одатларимизни асраб-авайлаб, келгуси авлодларга етказадиган тарбия маскани — оиладир. Турмушдаги хотиржамлик ва ҳаловатни таъминлаш оила аъзоларининг ўз масъулиятини англаши ва бажаришига ҳам боғлиқ.

Бухоро шаҳар “Гулистон” маҳалласидаги Умид Фуломов оиласини ана шундай ибратли хонадон эгалари деб билишадди. Озода ҳовли, саришта рўзгор, хуш хулқли фарзандлар уларнинг кўркидир.

Оила бошлиғи Умид Фуломов ёшлигидан миллий чолғу асбобларига меҳр қўйган. Айни пайтда Бухоро шаҳридаги 4-болалар мусиқа ва санъат мактаби жамоасига жонқуяр раҳбар.

Хонадон бекаси Азима Фуломова эса вилоят болалар юқумли касалликлари шифохонасида шифокор. Оилада камол топаётган Шаҳноза ва Миржон келажакда ота-онаси касбларини эгаллаб, юрт қорига ярайдиган инсонлар бўлиш ниятида.

Суратда: Умид Фуломов оиласи.

Тоҳир ИСТАТОВ (ЎзА) олган сурат.

ЁШ ТАДБИРКОР ВА ТАДҚИҚОТЧИЛАР

қўллаб-қувватланмоқда

Анжуманда “Ёш тадбиркор — юртга мададкор”, “Ёш тадбиркор — келажакка пойдевор” ва “Менинг бизнес гоям” лойиҳаларида голибликни қўлга киритган иқтидорли йигит-қизлар ўз инновацион гоялари ҳамда ишлаб чиқариш билан боғлиқ фаолиятлари тақдирини ўтказди.

5-бет >

КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШ

бунда мактаб психологининг ўрни қандай?

Ҳар бир йигит-қизнинг тўғри касб танлаши муҳим аҳамиятга эга. Ҳар қандай инсон ўзи севган ва маъқул келган касбни танласа, ишида унум бўлади.

6-бет >

ТИББИЙ КЎРИК

мустаҳкам оиланинг асоси

Турмуш қуриш арасида турган йигит-қизларни тиббий кўриқдан ўтказиш мустаҳкам оиланинг гарови ҳисобланади.

8-9-бетлар >

МАКТАБЛАРДА — ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ ОЙЛИГИ

Дунёда тўрт минг беш юздан ортиқ тил ва шева мавжуд. Шундан атиги юзга яқини давлат тили мақомига эга. Ўзбек тили ҳам ана шу давлат тиллари қаторида эканидан ҳар қанча фахрлансақ арийдим.

Айни пайтда мамлакатимиздан ташқарида ҳам миллионлаб кишилар ўзбек тилида мулоқот қилади. Она тилимизда китоблар, газета ва журналлар чоп этилмоқда. Қатор давлатларда ўзбек тили ва адабиёти алоҳида фан сифатида ўргатишмоқда. Интернет тармоғида ўзбек тилидаги сайтлар кўпайиб бораётир. Буларнинг барчаси тилимизнинг бойи, халқаро миқёсдаги мавқеи юксалиб бораётганидан далолатдир.

Президентимиз раҳнамолигида миллий маданиятимизнинг кўзгуси бўлган она тилимизни янада бойитиш, давлат ва жамоат ташкилотларида давлат тили ҳақидаги қонун ижросини таъминлаш, ёшлари мизни тилимизга ҳурмат ва муҳаббат руҳида тарби-

лар ташкил этилган. Қўшимча машғулотлар ўқувчиларга она тилимизни янада чуқурроқ ўрганиш имконини бермоқда.

— Мамлакатимизда фарзандларимизнинг пухта билим олиши, чет тилларини мукаммал ўзлаштириши учун барча имконият яра-

қарийб саккиз юз нафар ўқувчи фан тўғрақларида қатнашмоқда. Улардан 75—80 нафари ўзбек тили тўғраги аъзолари ҳисобланади. Умида Раҳимова, Муҳайё Йўлдошева каби ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчилари истеъдодли ўқувчиларни турли танлов

самарасини бераётир. Чунинчи, ўтган йили мактабнинг 9-синф ўқувчиси Шахзода Маҳкамova ўзбек тили бўйича фан олимпиадасининг вилоят босқичи ғолиби бўлди. Жорий йилда яна бир битирувчи Сайёра Усмонова олимпиаданинг шаҳар босқичида 2-ўринни эгаллади.

Вилоятдаги барча, жумладан, рус, қирғиз ва қозоқ тилида таълим бериладиган мактабларда ҳам ўзбек тили ва адабиёти фани ойлиги юқори савияда ўтказилмоқда. Уларда турли миллатга мансуб ўқувчиларнинг ўзбек тилида тайёрлаган чиқишлари тадбир қатнашчиларида катта таассирот қолдирди.

Холмурод САЛИМОВ,
ЎЗА мухбири

21-oktabr — O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi qonuni qabul qilingan kun

ялашга қаратилган кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Бу жараён изчил давом этмоқда.

Чирчиқ шаҳридаги рус тилига ихтисослашган 9-умумтаълим мактабида ўзбек тили ва адабиёти фанлари юқори савияда ўқитилмоқда. Мазкур фанлар бўйича махсус тўғрак-

тилган, — дейди мактаб директори Элеонора Лорина. — Бундан самарали фойдаланиб, дунёга чиқаётган ёшларимиз айни вақтда чет тилларини ўзбек тили воситасида ўрганиши билан фахрланишмоқда.

Ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчиси Сайёра Самадованинг айтишича,

ва фан олимпиадаларига тайёрламоқда.

Тилимиз қадим маданиятимиз каби гўзал ва ранг-барангдир. Мактабда миллий урф-одат ва анъаналаримиз, она тилимиз имкониятлари, юртимизда давлат тили мавқеини мустаҳкамлаш борасида амалга ошириладиган ишлар ўз

"ЎЗБЕКИСТОН МАТБУОТИ" МИЛЛИЙ КЎРGAЗМАСИ

"Ўзэкспомарказ"да "Ўзбекистон матбуоти" II миллий форуми ва кўргазмаси бўлиб ўтди. Мазкур тадбир Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги, Алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги, Ташқи ишлар вазирлиги, Электрон оммавий ахборот воситалари миллий ассоциацияси, Мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди, Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти, Ахборот технологиялари ассоциацияси ҳамкорлигида ташкил этилди.

Тадбирда сўзга чиққанлар оммавий ахборот воситаларини ривожлантириш, уларнинг жаҳон андозалари талаблари даражасида фаолият кўрсатиши учун зарур шароит ва имкониятлар яратиш масаласи давлатимизнинг доимий диққат-эътиборида эканини алоҳида таъкидладилар. Матбуот соҳасида иқтисодий ва ҳуқуқий кафолатларнинг яратилгани оммавий ахборот воситаларининг барча соҳалардаги ислохотларнинг аҳамияти, мазмун-моҳияти ва эришилётган ютуқларимизни холис, ҳаққоний тарзда халқимизга етказишга имкон бермоқда.

Дарҳақиқат, мамлакатимизда миллий матбуот ва оммавий ахборот воситаларини янада ривожлантириш, моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, журналист кадрларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Юртбошимизнинг 2011 йил 30 декабрда қабул қилинган "Оммавий ахборот воситаларини янада ривожлантириш учун қўшимча солиқ имтиёзлари ва афзалликлар бериш тўғрисида"ги қарори газета-журналлар, медиа тузилмалар, нашриёт ва матбуот тарқатувчи ташкилотлар фаолиятини янада ривожлантириш учун қўлай шароитлар яратишнинг амалдаги яна бир ифодаси бўлди. Бу каби савий-ҳаракатларнинг самараси ўларок, бугунги кунда республикаимизда 700дан зиёд газета, 263та журнал, 4та ахборот агентлиги аҳолига тезкор ва холис ахборот етказиб бермоқда.

— Кўргазмада босма оммавий ахборот воситалари, ахборот агентликлари, нашриётларнинг махсулот ва хизматлари билан иштирок этгани ўзаро тажриба алмашиш баробарида,

Ко'rgazma

самарали ҳамкорлиқни йўлга қўйишга ҳам замин яратди, — дейди «Ўқитувчи» нашриёт-матбаа ижодий уйи директори ўринбосари Саидазим Ақромов. — Нашриётимиз бу тадбирда, асосан, 2011-2012 ўқув йили учун нашр этилган қўлланмалар, болаларга мўлжалланган эрта китоблар ва ранг-баранг плакатлар билан иштирок этди. Айни пайтда нашр этилаётган китоблар сифатини янада ошириш борасида изланаямиз.

"Ўзбекистон матбуоти" миллий кўргазмаси билан бир вақтда «O'zbek in print», «O'zupask» ва «O'zreklama» халқаро кўргазмаси ҳам ташкил этилиб, Ўзбекистонда фаолият юритаётган барча медиа ташкилотлари савий-ҳаракатларини бирлаштириш ва мувофиқлаштириш орқали миллий ахборот маконини жадал ривожлантириш, фуқаролик жамияти ривожига қўмаклашиш кўзда тутилган.

Юртимизда ёшлар маънавиятини юксалтириш, уларнинг сиёсий-ижтимоий фаоллигини ошириш, мамлакат ва хориждаги воқеа-ҳодисалардан тезкор ҳабардор этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Кўргазмада олий таълим муассасалари, академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари ёшларининг иштироки этиши уларга матбуот нашрлари, хусусан, вилоят газета-журналлари билан яқиндан танишиш имконини берди.

Моҳичехра ЛАТИПОВА,
«Ma'rifat» мухбири

2012-yil — Mustahkam oila yili

Ўзбекистон Нодавлат нотижорат ташкилотларини қўллаб-қувватлаш фонди, Ўзбекистон Нодавлат нотижорат ташкилотлари миллий ассоциацияси, «Келажак бугундан бошланади» республика жамоат бирлашмаси томонидан мамлакатимизда имконияти чекланган болалар таълимининг ҳуқуқий асослари ва истиқболларига бағишланган илмий-амалий конференция ўтказилди.

Унда депутатлар, турли вазирлик ва идоралар, жамоат ташкилотлари вакиллари, ҳуқуқшунослар, педагоглар иштирок этди.

Ўзбекистон Нодавлат нотижорат ташкилотлари миллий ассоциацияси бошқаруви раиси А.Каримов ва бошқалар Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида ижтимоий ҳолати, жисмоний имкониятларидан қатъи назар, барча болаларнинг таълим олиши учун тенг шароит яратилганини таъкидлади. «Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида»ги ва «Ўзбекистон Республикасида

ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМ ИСТИҚБОЛЛАРИ

ногиронларни ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисида»ги қонунларимиз бу борада ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

«Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури доирасида жисмоний имконияти чекланган ўғил-қизлар тарбияланаётган оилаларни узлуксиз таълимга жалб этиш, педагоглар, ота-оналар ва болалар учун семинар-тренинглар ўтказиш йўли билан инклюзив таълим сифатини яхшилашга қаратилган қўллаб-қўйишлар амалга оширилмоқда.

Юртимиздаги бир қатор педагогика йўналишидаги олий таълим масканларида дефектология йўналишлари бўйича мутахассислар тайёрланмоқда. Халқ таълими вазирлиги тизимидаги педагогларни қайта тайёрлаш ва малака ошириш институтларида инклюзив таълимга оид махсус курс ўқитилмоқда. Унга яқин адабиётлар, ўқув қўлланмалари яратилиб, таълим тизимига самарали таъбиқ этилмоқда.

Педагог кадрларнинг салоҳиятини янада юксалтириш, оилалар билан фаол иш олиб борган ҳолда алоҳида эҳтиёжли болаларни таълимга кенгроқ жалб этиш — доимий эътиборда. Бу борада турли вазирлик ва идораларнинг жамоат ташкилотлари билан ижтимоий ҳамкорлигини кучайтириш муҳим аҳамиятга эга.

Конференцияда инклюзив таълимни ривожлантиришда барча ташкилотлар ўртасида ижтимоий ҳамкорлиқни янада кучайтиришга доир маърузалар тингланди ва муҳокама қилинди.

Назозат УСМОНОВА,
ЎЗА мухбири

Муаллима эшикни ийманибгина чертиб, ич-кари киришга рухсат сўради. Раҳбарнинг авзойи бузуқ: кўзойнагининг устидан қараб, четдаги стулга ўтиришни боши билан иллади. Узи қандайдир қоғозларни кўздан кечириш билан банд. Ўқитувчи стулга омонат чўккач, нима дейишни билмай нафасини ичига ютди. Бироздан сўнг Хушвақтов оғир «ух» тортиб, гап бошлади:

— Хўш, Сафарова, кеча қаерда эдингиз?

— Қизимдан хабар жўнатгандим, кичкинанинг...

— Болангизнинг иситмаси чиқса, дарсдан кейин дўхтирга оборса ҳам бўлади-ку! — директорнинг овози бир парда баландлади. — Ахир қанча айтаман, олавий муаммоларни ишга ағдаришманг деб.

— Атиги бир марта шундай бўлди, бошқа такрорламасликка...

Хушвақтов унинг гапини яна бўлди:

— Дарсни вақтида ўтинг. Бўлмаса... педагог қуриб қолгани йўқ. Боринг...

Муаллима раҳбарнинг олдидан оғир бўлиб чиқди. Эшикни ёнғач, на дарсга киришни, на уйга қайтишни билалмай кўчилиниб туриб қолди...

га ҳам тааллуқлилиги, ўрнини боса оладиган педагоглар камлигини мактаб учун қанчалар муҳим кадр эканини тушунтириш керак. Ушанда руҳий далда, маънавий рағбатдан куч олиб, дарсларга янгича ғайрат-шижоат билан киришади.

ХЕЧ БИР МАСАЛА ТАЪЛИМДАН УСТУН ЭМАС

Мактаб директори, аввало, психолог бўлиши кераклигини кўп такрорлаймиз. Чунки жамоани бошқаришда бу жиҳат жуда зарур. Мутахассислар ҳодимнинг ўй-хаёлидан воқиф бўлган раҳбар амалда кутилган натижани қўлга киритади, деб ҳисоблайди. Ҳақиқатан, ўқитувчининг фикру эҳди билмай туриб, унинг бор имкониятини таълимга сафарбар этиб бўлмайди. Ахир, янги курган уйининг томини қандай ёпиш, тўй-маъракасини кўнглидагидек ўтказиш, умуман, шахсий муаммоларини ҳал этиш тўғрисида бош қоти-

кин. Буни синчковлик билан ҳис этиб, ҳодимлар эҳтиёжларини қондириб бориш ҳақиқий бошқарувчиға хос фазилатдир.

Мактабда моддий маблағларсиз ҳал этиладиган шундай масалалар бўладими, уларни ечиш таълим сифатини оширади. Жумладан, барча ўқитувчиларнинг билим салоҳияти ва феъл-атвори бир хил эмас. Индивидуал тартибда ишлаб, ҳодимларнинг касбий малака ва маҳоратини мунтазам юк-

Кўпинча ёш кадрлар ғайрат-шижоати билан, катта ёшли устозлар бой тажрибаси билан таълим-тарбия ривожига ҳисса қўшади. Бироқ, айрим мактабларда ўз устида ишлашга, янги методларни таълим жараёнига жорий этишга ҳафсаласиз ўқитувчилар ҳам учрайди.

Мактаб муҳити

қоний ва ҳолис ёндашса, мактабдаги соғлом муҳитга пултур етмайди, жамоада норозилик кайфияти уйғонмайди. Аксинча, таълим сифатини оширишга эришилади.

ЁШ ЎҚИТУВЧИНИ МЕХНАТ ВА МУҲИТ ТАРБИЯЛАЙДИ

Ёшларни тажрибали устозларга бириктириш, биринчи навбатда, аҳил жамоани шакллантиришга хизмат қилади. Ҳодимлар орасида ёш ёки бошқа жиҳатлардан бўлиниш юз бермаслиги таълим-тарбия ривожини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга.

Баъзи мактаб директорлари худбинлиги, мансабпарастлиги туфайли истеъдодли ёш ҳодимларнинг оёғидан чалишга шайланиш ҳоллари ҳам учраб туради. Ваҳоланки, у эртага жамоани ўз ортидан эргаштира оладиган, тизимга янгиликлар олиб киришга қодир, турли ташкилий ишлар билан банд бўлганда раҳбарнинг йўқлигини сездирмайдиган ўринбосарларни тайёрлаш, келажакда замин ҳозирлаш зарур.

— Ёш кадр даргоҳга катта орзу-ният билан келади, — дейди Олот туманидаги 29-умумтаълим мактаби директори Орифжон Воҳидов. — Уларни ўз фарзандларидек қўришга интилам. Токи жамоадан иллат эмас, фазилат ўргансин, ҳақиқий устоз бўлиб камол топсин. Ёшларни меҳнат, муҳит, катталарнинг насихати тарбиялайди. Таркибга қўшилидиган янги кадрлар ва пенсияга чиқадиган ўқитувчиларни ҳисобга олмаганда мактаб жамоаси доимий — муқим жамоа. Шундай экан, малакали педагоглари четдан қидириш эмас, шу ернинг ўзида тарбиялаш, шакллантириш лозим. Ҳодимларни ишдан бездираверсак, эртага ёш авлод тақдирига ким жон қойитади, ким таълим-тарбия ривожини таъминлайди?!

Кўпинча ёш кадрлар ғайрат-шижоати билан, катта ёшли устозлар бой тажрибаси билан таълим-тарбия ривожига ҳисса қўшади. Бироқ айрим мактабларда ўз устида ишлашга, янги методларни таълим жараёнига жорий этишга ҳафсаласиз ўқитувчилар ҳам учрайди. Энг ёмони, улар тор доирада фикрлаб, ёшларнинг интилувчанлигини кулги остига олиши, хушомадгўйликка ҳам йўйиши мумкин. Мактаб раҳбарининг бундай ҳолатларга йўл қўймаслиги ёш кадрлар фаолияти самарадорлигини оширади.

Раҳбардаги кичик нуқсон ҳам четдан қараганда катта бўлиб кўриниши ёки ўнғал бўлмас вазиятни юзага келтириши мумкин. Шу боис раҳбар юксак маънавият, чуқур билим, кенг дунёқарашга эга етук инсон бўлмоғи даркор.

Ҳамза АБДУЛЛАЕВ,
«Ma'rifat» муҳбири

ХОДИМНИНГ ХАЁЛИДА НЕ ЎЙ БОР?

Мактаб директори бундан воқиф бўлиши лозим

Таълим-тарбия ижодий жараён, ўқитувчи ҳам кўнгли киши. Иссиқ жон иситмасиз бўлмас, деганларидек, турмушда турли муаммолар учраб туради. Хусусан, юқоридаги каби ҳолатлар ҳам мактаб фаолиятига бегона эмас. Бундай пайтда раҳбарнинг кўрсик билан муомала қилиши ҳодимлар иш фаолиятига салбий таъсир кўрсатмасдан қолмайди.

Меҳнатга яраша рағбат ўқитиш сифатини оширсак, ноурин танқид, аксинча, самарадорлигини пасайтиради. Шу боис умумтаълим муассасаларида соғлом маънавий ва ижодий муҳит яратиш масаласи долзарб аҳамият касб этади. Бугун раҳбар ва ҳодим муносабати, педагоглари маънавий жиҳатдан рағбатлантириш ҳамда руҳий ҳолатини яхшилаш орқали барча имкониятларини таълим-тарбия ривожига йўналтириш хусусида сўз юритмоқчимиз.

— Йиллик ўқув режада белгиланган вазифаларни ҳар бир ўқитувчи, шу жумладан, раҳбар ҳам касбий фаолияти юзасидан бажариши шарт, — дейди Миришкор туманидаги 22-умумтаълим мактаби директори Абдунаби Абдиев. — Педагогнинг оилавий шароити, маънавий-руҳий ҳолати ҳисобга олинса самарадорлик янада ортади. Яқинлари ва ўзининг бетибқилиш туфайли ёки бошқа кечиктириб бўлмайдиган сабабларга кўра дарсга келолмаган ҳодимни тушунмаслик, унга жажл қилиш раҳбарга хос хусусият эмас, деб ўйлайман. Чунки бу ҳодимнинг ишчанлик руҳини сўндиради, касбидан, жамоадан бездиради. Кайфиятсизлик оқибатида шу кун мавзунинг чала ўтилиши ўқувчиларнинг ўзлаштиришига салбий таъсир кўрса-

тиши мумкин. Умуман олганда, раҳбарнинг талабчанлиги зўравонликка, қатъияти манманликка айланса, бу феъл унинг яхши мутахассислар — меҳнаткаш, содда ва самимий ўқитувчилардан узоқлаштиради.

Турли узрли сабаблар туфайли ўқитувчи қолган дарсларнинг ўрнини тўлдириш мақсадида мактабларда ўқитувчилар томонидан қол-

Кимдир раҳбаридан бир оғиз ширин сўз, ишга яраша эътироф истайди, кимдир эса таълим тизимига олиб кираётган ҳар бир янгиликни, эришган муваффақиятни учун мукофот — фахрий ёрлик, мақтов қоғози кутади. Бироқ, хоҳишини очик айтишга истиҳола қилиши мумкин.

дирилган ва қопланган дарсларни қайд этиш дафтари юритилади. Ҳодим нима учун ишга кела олмагани, унинг дарси кимга юқлатилгани ёзиб борилади ва кейинчалик мувофиқлаштирилади. Бироқ ўқитувчи асосан сабаб билан дора қолдирса, унга тегишли чора қўришни ҳам унутмаслик лозим.

Раҳбар, ҳодим ва ўқувчининг кайфияти занжир ҳалқалари сингари чамбарчас боғлиқ. Оғир вазиятга тушган ҳодимнинг кўнглини кўтариш, уни танг аҳволдан олиб чиқишда раҳбарга бошқарувчанлик қобилияти қўл келади. Юқоридаги вазиятда ўқитувчидан фарзандининг аҳволини сўраш, қўлдан келганича моддий ва маънавий ёрдам бериш, унинг муаммоси жамоа-

раётган педагог дарсларга ўзига ҳослик бағишлаш учун излана оладими?

— Бундай вазиятда ҳодимни фаол иш жараёнига тортиш учун мулоқот методидан фойдаланаман, — дейди Юнусобод туманидаги 235-умумтаълим мактаби директори Мўмина Сулаймонова. — Яъни, эрталаб 15—20 дақиқа вақтимни таълим-тарбия ривожини таъминлаш, юртимизда ва дунёда содир бўлаётган воқеа-ҳодисалар юзасидан суҳбатлашишга ажратиб, педагоглarning диққат-эътиборини бугунги кунда мактаб таълими олдига қўйилаётган долзарб вазифаларга қаратишга ҳаракат қиламан. Ҳодимни бирор нима ўйлантираётган бўлса, шу аснода юз-қўздан бунни ўқиб олиш мумкин. Педагогнинг ташвишга солаётган масалалар билан қизиқиб, ҳодим қадар моддий ёрдам кўрсатилса ёки бирор жўяли маслаҳат берилса, ишга меҳри янада ошиши турган гап. Унутмаслик кераки, муассасада ҳеч бир масала таълим-тарбия жараёнидан устун бўлиб кетиши керак эмас. Лекин жамоа аъзоларининг шахсий муаммоларини ҳам ҳисобга олмастик норозилик кайфиятини уйғотиб, таълимни иккинчи даражали масалага айлантириб қўйиши эҳтимолдан холи эмас.

Кимдир раҳбардан бир оғиз ширин сўз, ишга яраша эътироф истайди, кимдир эса таълим тизимига олиб кираётган ҳар бир янгиликни, эришган муваффақиятни учун мукофот — фахрий ёрлик, мақтов қоғози кутади. Бироқ хоҳишини очик айтишга истиҳола қилиши мум-

салтира бориш, имкониятларини тўлиқ юзага чиқариш директор зиммасига улкан масъулият юқлайди.

— Эркин ишлашга қўйиб бериш баъзи устоз-муаллимларнинг фаолиятига ижобий таъсир кўрсатса, айримлари доимий назорат қилиб туриш лозим, — дейди Республика ташхис маркази бош методисти, психолог Сайёра Олимхўжаева. — Бехосдан йўл қўйган хато ёки нуқсонлари учун педагогик кенгашларда ҳамманинг олдида камситиш ҳодимга қаттиқ руҳий зарбадир, қолаверса, бу раҳбарнинг ожизлиги, вазифасига нолойиклигидан далолат беради. У доимо ўз фани ёки соҳасининг билимдони бўлган мутахассислар фикрига таяниб иш юритса, муассасада жипслик, бирдамлик вужудга келади. Ўзлаштириши суст, дарсларга юзак қарайдиган ёки тарбияси оғир ўқувчилар билан ишлаш ва бошқа масалалар хусусидаги таклифларини инobatга олиш ўқитувчиларда дахлдорлик туйғусини кучайтиради.

Ҳодимлар имконияти ва қобилиятини тўғри йўналтириш, аввало, иш тақсимотида кўзга ташланади. Айтилайки, мактабда тўрт нафар олий маълумотли математика фани ўқитувчиси бўлса, қай бири 5—6-, қай бири 8—9-синфларда самаралироқ дарс ўқиши мумкин. Ёки бўлмаса, ўқитувчилар маълумоти (олий ва ўрта махсус), тоифаси (олий, биринчи, иккинчи тоифа), тажрибаси ҳамда бошқа хусусиятлари билан бир-бирларидан фарқ қилади. Жамоада кимнинг нимага қодирлиги, қай даражада малакага эгалигини ҳамма билади. Раҳбарият дарс тақсимида шу каби жиҳатларни эътибордан қочирмай, ҳақ-

❖ Бухорода ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими педагог кадрларини тайёрлаш самарадорлигини ошириш масалаларига бағишланган халқаро семинар бўлиб ўтди.

Тадбир Бухоро юқори технологиялар муҳандислик-техника институти ва Германия халқаро ҳамкорлик ташкилоти (GIZ) билан биргаликда ташкил этилди.

Иштирокчилар ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш борасида хорижда амалга оширилаётган ишлар, Ўзбекистонда бу борада тўпланган ўзига хос тажриба ҳақида атрафлича фикр алмашдилар.

Анжуманда касбий таълим муассасалари битирувчиларининг амалий ва тадбиркорлик кўникмаларини ривожлантиришга қаратилган ўқув дастурларини ишлаб чиқиш, коллежларда таълимни замонавий талаблар асосида янада такомиллаштириш борасидаги вазифалар ҳам муҳокама қилинди.

❖ Миллий матбуот марказида Ўзбекистон Марказий банки томонидан банк тизими хизматларини кенгайтириш ва хизмат кўрсатиш маданиятини юксалтиришга бағишланган матбуот анжумани ўтказилди.

Шу йилнинг ўтган даврида ёш оилаларни қўллаб-қувватлаш учун 104,8 миллиард сўм сармоа ажратилган. Хусусан, ёш оилаларнинг тадбиркорлик фаолиятини молиялаштириш учун салкам 66 миллиард сўмлик имтиёзли микрокредитлар, касб-хунар коллежлари битирувчиларининг бизнес-лойиҳалари учун қарийб 39 миллиард сўм маблағ берилган. Бу ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 1,9 баробар кўпдир. Шунингдек, хотин-қизларнинг ижтимоий-маиший шaroитларини янада яхшилаш, уларга молиявий ёрдам кўрсатиш мақсадида 35 миллиард сўм кредит маблағлари йўналтирилган.

Тадбирда оилалар мустақамлигини таъминлашда кичик бизнеснинг аҳамияти, бу борада яратилган имтиёзлар, банк хизмати кўрсатиш сифатини янада ошириш, халқаро тажрибаларни амалиётга жорий этиш юзасидан фикр алмашилди.

❖ Оролбўйи худудида "Йўқолган денгиз: сабоқлар ва хулосалар" мавзусига бағишланган медиа-экспедиция бошланди.

Тадбир Табиати муҳофаза қилиш давлат қўмитаси, "CHINOR ENK" экологик ноширлик компанияси, "Ekomaktab" экология ресурс маркази томонидан EXHT лойиҳаларининг Ўзбекистондаги координатори кўмағида Оролбўйи генофондини химоя қилиш жамоат хайрия фонди билан ҳамкорликда ташкил этилди.

Экспедиция иштирокчилари табиий ва тарихий объектлари, Оролбўйи минтақасида биологик хилма-хилликни сақлаш ва экологик хавфни камайтириш масалалари билан шуғулланувчи етакчи мутахассислар, экспертлар ва олимлар билан мулоқотда бўладилар.

Қорақалпоқ халқининг ноёб маданияти ва аъёналари билан танишган журналистларнинг шу мавзуга бағишланган энг яхши мақолалари "Қоплон-2012" республика кўриктанловининг "Қорақалпоғистон, Оролбўйи ва Орол денгизининг табиий объектлари ҳақидаги энг яхши асотири, ҳикоя ва масал" махсус номинацияси бўйича тақдирланади.

❖ Ўзбекистон Экологик ҳаракатида экологик назоратни таъминлашда нодавлат нотижорат ташкилотлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг фаоллигини оширишга бағишланган давра суҳбати бўлиб ўтди.

Тадбир Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Экоҳаракат депутатлар гуруҳи, Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш масалалари қўмитаси, Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти ҳамкорлигида ташкил этилди. Унда давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари, олимлар, мутахассислар ва журналистлар иштирок этди.

Тадбирда "Экологик назорат тўғрисида"ги қонун лойиҳасини янада такомиллаштириш, экологик назоратни амалга оширишда нодавлат нотижорат ташкилотларининг ролини ошириш, бу борада давлат ва жамоат ташкилотлари ҳамкорлигини кенгайтириш хусусида фикр алмашилди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўлаган материаллар асосида тайёрланди.

Ўқувчининг маънавий олами уни бойитиш муҳим аҳамиятга эга

Мирзо Улуғбек туманидаги 18-умумтаълим мактабида «Ёшларнинг маънавий оламини бойитишда адабиёт ва санъатнинг ўрни» мавзусида тадбир ташкил этилди. Мазкур илмий-амалий семинарда шахардаги умумтаълим мактаблари директор ўринбосарлари, синф раҳбарлар, ёш педагоглар ва ўқувчилар иштирок этди.

Тадбирда сўзга чиққан ТШХТББ бошлиғи ўринбосари А.Мамажонов, «Ёшлик» журнали бош муҳаррири ўринбосари, ёзувчи Л.Бўрихон ва бошқалар ўқувчиларнинг маънавий дунёқарашини бойитишда адабиёт ва санъатнинг ўрни, фарзандларимизни, аввало, одоқли, маънавиятли инсон қилиб тарбиялаш устозлар ва ота-оналар олдидаги муҳим вазифа экани, бу борада олиб борилаётган ишлар хусусида тўхталиб ўтдилар.

— Бугунги илмий-амалий семинарда муҳокама этилган масалалар юзасидан устоз-мураббийларимиз иш жараёнида қўллаш учун фойдали кўрсатма ва тажрибаларни билиб олдилар, — дейди ТШХТББ бош мутахассиси Замира Азимбоева. — Таълим

муассасаларида «Маънавият кўни»ни ўтказишда асосий тарғиботчи бўлган директор ўринбосарлари ва синф раҳбарларига қўйилаётган талаблар, илгор иш тажрибаларидан намуналар ҳам тақдим этилди.

Илмий-амалий семинар якунида 18-умумтаълим мактаби ўқувчилари ва 266-мактаб қошидаги «Севинч» дастаси аъзолари ижро этган куй-қўшиқ ва рақслар йиғилганларга қувонч улашди.

Назозат ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Гоявий хуружлар

улар билан қандай курашиш мумкин?

Бугунги глобллашув шарoитида қучайиб бораётган турли маънавий таҳдидларнинг олдини олиш, «оммавий маданиятнинг зарарли таъсирларидан ёшларни химоя қилиш тобора долзарб аҳамият касб этмоқда. Бу борада ижод аҳли, хусусан, оммавий ахборот воситалари ходимлари олдида турган вазифалар қўламини кенг.

даги чиқишларни янада такомиллаштириш юзасидан фикр-мулоҳазалар билдирилди.

Davra suhbatlari

— Бизга ёт «оммавий маданият» иллатлари ва бошқа гоявий хуружларни фақат танқид ёки инкор этиш, тақиқлаш билан бирор натижага эришиб бўлмайди, — дейди «Ёшлар» телерадиоканали директори Хайрулла Нуриддинов. — Бунинг учун ОАВ орқали ёшларга, оқнинг нега оқлигини ёки қоранинг нега қоралигини тушунтириб беришга хизмат қиладиган, эзгу инсоний гоялар билан суғорилган ижод намуналарини кўпроқ бериб бориш лозим.

Давра суҳбатиди Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Ахборот ва коммуникация технологиялари масалалари қўмитаси, Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги вакиллари ҳам фаол иштирок этди.

Дилшод КАРИМОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Тадбиркорлик бўйича очик гарс

Яккасарой туманидаги 160-иктисослаштирилган давлат умумтаълим мактабида иқтисодий билим асослари фани ойлги якунлари бўйича «Тадбиркорлик ва унинг турлари» мавзусида тадбир ташкил этилди.

9-синф ўқувчилари иштирокчида очик гарс интерфаол ўйинлар ва кизиқарли дидактик материаллар асосида ўтказилди. Уни иқтисодий билим асослари фани ўқитувчиси Дилфуза Абдуллаева олиб

борди. Ўқувчилар икки гуруҳга бўлиниб, ўтилган мавзуларни савол-жавоб орқали мустақамлашди.

— Машгулотни кузатиш асосида замонавий методик қўлланмалардан самарали

фойдаланиш бўйича тажриба алмашдик, — дейди пойтахтимиздаги 127-мактабнинг иқтисодий билим асослари фани ўқитувчиси Зумрад Содиқова. — Айниқса, кизиқарли шартлар асосидаги беллашув ўқувчилар кизиқишини янада оширди.

Райхона ОЧИЛОВА,
ЎзДЖТУ талабаси

«Таълим жараёнига замонавий педагогика ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш: муаммо ва ечимлар» мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси ХАБАРНОМАСИ

Ташкилотчилар: Халқ таълими вазирлиги, Республика Таълим маркази.
Ўтказилиш жойи ва санаси: 2012 йил 8—10 ноябрь,
Тошкент шаҳар Учтепа туманидаги 116-умумий ўрта таълим мактаби.

Конференция иши қуйидаги йўналишлар бўйича ташкил этилади:

1-йўналиш: Ўқув жараёнида фойдаланилаётган педагогик технологиялар (ҳамкорлик, модул, медиатаълим ва ҳ.к.) ва уларнинг ўқув сифатини оширишдаги роли.

2-йўналиш: Таълим тизимига педагогик технологияларни жорий этиш йўллари: муаммо ва ечимлар.

3-йўналиш: Ўқув жараёнида ахборот-коммуникация технологияларидан самарали фойдаланиш усуллари.

4-йўналиш: Таълим жараёнига замонавий педагогика ва ахборот-коммуникация технологияларини самарали жорий этилганини аниқлаш тартиби ва мезонлари.

Маърузалар 2012 йил 25 октябргача ташкилий қўмитага тақдим этилиши керак.

Маъруза матнининг ҳажми 3-4 бетгача дискада (флешкада), икки нусхада "MS WORD" редакторида "Times New Roman" шрифтида, 1,5 интервалда, ўлчамлари А-4 форматиди, 210-297 мм. бўлиши керак. Варақнинг чап томонидан 2,5 см., юқори ва пастдан 2 см., ўнг томонидан 1,5 см. жой қолдирилиши лозим.

Маъруза матни қуйидаги тартибда расмийлаштирилади:

Маъруза мавзуси, муаллифнинг исм-шарифи ва муассасасининг тўлиқ номи.

Конференция иштирокчиларининг маърузалари асосида белгиланган талабларга жавоб берган материаллардан тўплам тайёрланади ва Халқ таълими вазирлигининг www.uzedu.uz ҳамда rtm.uz сайтларига жойлаштирилади.

Конференция натижалари бўйича тавсиялар қабул қилинади.

Конференцияда иштирок этиш хабарномаси қуйидаги манзилга юборилади:

Тошкент шаҳри, 700003, Фурқат кўчаси-174. Ташкилий қўмита, телефон:
ХТБ: 239-40-94, 239-46-95, РТМ: 245-19-71, 245-77-38, 245-72-13.

E-mail: dars muqaddas@inbox.uz, mvaxobov@xtv.uz, tvakilov@xtv.uz, rtm@xtv.uz.

Бу хайтда ҳалол-пок яшаган, виждонли, мон-эътиқоди бут кишилар эл-юрт ҳурмати қозониб, обрў-эътибор топадилар. Бунинг учун, аввало, ҳалол меҳнат қилиш, одамлардан қўлдан келган ёрдамни аямаслик керак. Бу ҳалқимизнинг турмуш тарзида сингиб кетган одатдир.

Мен раислик қилаётган “Мингтепа” маҳалла фуқаролар йиғини худудидан 496та хонадонда 3206 киши истижодномат қилади. Бу хонадонларда 756та оила тинч-тотув яшаб келмоқда. Маҳаллунг аҳоли таркибини турли миллат вакиллари ташкил этади. Улар аҳил, яхшиёмон кунларда бир-бирига суянчиқ ва елкадош. Маҳалладошларимизга 7та савдо дўкони, 7та дорихона, битта оилавий поликлиника хизмат қилмоқда. Фарзандларимиз учун битта давлат ихтисослаштирилган мактаб-

уринбосари, синф раҳбарлари билан ҳамкорликда ўқувчилар даволатини ўрганиб чиқамиз. Қайси синфларда даволат паст бўлса, ўша синф ўқувчиларининг ота-оналари билан алоҳида суҳбатлар ўтказамиз. Хонадонларнинг оилавий шароитларини ўрганиш натижаларида боланинг дарс қолдириш сабаблари ойдинлашади. Ўйин кенгашларида ота-оналар йиғилишларини чакриб, болаларнинг дарста келмасли сабаблари атрофлича муҳокама қилинади. Шу тариқа ўқувчиларнинг билим олишлари

Ahil mahalla

Кам таъминланган оилалар сони бор-йўғи 17та. Бундан беш-олти йил муқаддам кам таъминланган оилалар 87та эди. Демак, янги иш ўринларини ташкил этиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик турларини ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар ўз самарасини бермоқда.

Онда-сонда нотинч оилалар ҳам кўза таш-
ланб қолади. Ўзар
жанжаллашиб қолган
оилалардан бирига бор-
ганимизда, эр кейинги
пайтларда ичкиликка
ружу қўйган, бундан
аёли норози. Фарзанд-
лар катта бўлиб қолган-
ликлари сабабли бу
қолатдан уялишган. Биз
бу ишга, аввало, яраш-
тириш комиссиясини

МЕҲНАТ ҚИЛГАН
ЭЛДА АЗИЗ

интернати ва умумтаълим мактаби фаолият кўрсатмоқда. Шунингдек, 2та мактабгача таълим муассасаси бўлиб, уларда 150 нафардан зиёд бола таълимнинг кейинги босқичига тайёрланмоқда.

Ёшлар — келажак эгалари. Биз улар тақдири учун ҳамиша масъулмиз. Ёшлар тарбиясини тўғри йўлга қўя олсакки олдимизга қўйган улугвор мақсадларга эриша оламиз, деб ўйлайман. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Баркамол авлодни тарбиялашда оила институти ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг таълим муассасалари билан ўзаро ҳамкорлигини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори бу борала муҳим аҳамиятга эга. Қарор билан чуқур танишиб чиқар эканмиз, маҳалла фуқаролар йиғинлари олдида гоят катта вазифалар қўйилганини ҳис этдик. Биз таълим муассасалари билан баҳоли қудрат ҳамкорлик қилиб келмоқдамиз. Хафтанинг ҳар чоршанбаси “Мақтаблар кун” деб эълон қилинганини кенг жамоатчилик хайрли талбир сифатида эътироф этмоқда. Ушбу кунда биз, маҳалла фаоллари мактабларда бўламиз. Мактаб директори, унинг маънавий-маърифий ишлар бўйича

назорат қилиб борилади. Аълочи ўқувчилари кўп бўлган синф раҳбарлари ва ўқувчиларни тақдирлаб борамиз.

Вояга етмаганлар ўртасида олиб бориладиган тарғибот-таъшиқот ишларида маҳалланинг роли аъжол сезилиб туриши керак. Чунки ҳар бир бола маҳаллада яшайди, улайғиб камол топади. Маҳалламиз ҳудудда жами 734 нафар вояга етмаганлар бўлиб, уларнинг ҳар бири билан индивидуал тарзда ишлаймиз. Улар турли спорт тўғаракларига жалб қилинган. Ўсмир йигитлардан таркиб топган “Мингтепа” футбол жамоаси “Футболимиз келажаги спорт мусобақасининг туман ва вилоят босқичларида биринчиликни қўлга киритиб, республика босқичида фахрли тўртинчи ўринни эгаллади. Йигит-қизларимиз ўртасида ҳуқуқбузарлик ҳолатларининг содир этилмайётгани маҳалла фаолиятини ҳам, ота-оналарни ҳам хотиржам қилмаслиги керак. Ёшлар ўртасида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарлик рўй беришининг олдини олиш ҳар кунлик ишимиз эканлигини назардан қочиришадиганимиз зарур.

Оила мустаҳкам бўлса, маҳаллада тинчлик, барқарорлик ҳукм суради. “Мингтепа” маҳалласидаги барча оилалар тинч, фаровон, бири-бирдан ибрат олиб яшайди. Ажримлар йўқ.

жалб қилдик. Ота билан алоҳида суҳбат ўтказилди. Сунгра она ва болалар билан ҳам гаплашдик. Отанинг оила даромадларига тўлиқ эга чиқиб, ичкиликка берилиши — чинакам жоёа. Бу ҳолат аёлга, қолаверса, болаларга ҳам оғир бо-тиши аниқ. Масала яраштириш комиссияси йиғилишида оила аъзолари иштирокида атрофлича муҳокама қилинди. Ҳозир бу оила маҳалладати тинч-тотув хонадонлардан бирига айланди.

Мен педагогман. Узоқ йиллар мактабда ўқитувчилик қилдим, раҳбарлик лавозимларида ишлаганман. Ўқитувчи ва ўқувчилар билан ишлашдаги ҳаётий тажрибам эндиликда маҳалла фаоллари, унинг кўп сонли аҳолиси билан мулоқот қилишда кўл келмоқда.

Хаёлимда ҳамиша бир фикр тинмай чарх уриб туради. Шундай тинч, осейишта ва фаровон замонда инсон нима қилиши керак? Фақат меҳнат қилиши, элга ҳалол-поқ хизмат қилиши лозим. Шундай инсонлар, албатта, эъзоз ва ҳурмат топадилар.

Хайрихон
ЭГАМБЕРДИЕВА,
Андижон вилояти
Марҳамат туманидаги
“Мингтепа” маҳалла
фуқаролар йиғини
раиси,
“Эл-юрт хўрмати”
ордени соҳиби

ЁШ ТАДБИРКОР ВА ТАДҚИҚОТЧИЛАР

қўллаб-қувватланмоқда

“Қамолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси, “Микрокредитбанк” ОАТБ ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликда йирик лойиҳаларни ҳаётга татбиқ этиб келмоқда. Бу ёшларда тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш, улар учун янги иш ўринларини яратишга хизмат қилаяпти. Ўзбекистон Миллий матбуот марказида ташкил этилган матбуот анжуманида “Ёш тадбиркор – юртга мададор”, “Ёш тадбиркор – келажакка пойдевор” ва “Менинг бизнес ғоям” лойиҳаларида ғолибликни қўлга киритган иқтидорли йигит-қизлар ўз инновацион ғоялари ҳамда ишлаб чиқариш билан боғлиқ фаолиятлари тақдиротини ўтказди.

**Алишер Ахроров,
Самарқанд шаҳар
тиббиёт бирлашма-
сининг юз-жағ жар-
роҳлиги бўлими тад-
қиқотчиси:**

— Турли бахтсиз
ходисалар, масалан,
автотўқнашувлар нати-
жасида инсоннинг юз-
жағ соҳасида ҳар хил
даражадаги нуқсонлар
юзага келади. Самар-
қанд шаҳар тиббиёт
бирлашмасининг юз-
жағ жарроҳлиги бўли-
мига мурожаат қилган
юртдошларимизнинг

нуқталар ҳосил қилин-
гач, физиологик
хусусиятлардан келиб
чиқиб, косметик ва эс-
тетик талабларга жа-
воб берадиган сунъий
тўқимадан кулоқ супра-
си қайта тикланади.

**Улуғбек Азизов,
Ўзбекистон Миллий
университети тала-
баси:**

– Касалликни даво-
лагандан кўра олдини
олган маъкул. Киши
организмида микро-
элементлар миқдори
меъёрида бўлиши эса

турдаги озиқ-овқат маҳсулотлари, косметика, шунингдек, баъзи биологик объектлар таркибидagi оғир металл тузларини, доривор ўсимликлар ҳамда турли дори препаратлари таркибидан антиоксидантлар микдорини олиқлаш ва ажрати олишда фойдаланилади.

Темур Турдибоев.
“Темурхон
elektrotexnik servis”
хусусий корхонаси
раҳбари:

Barkamol avlod — yurt kelajagi

6—9 фоизда қулоқ супраси билан боғлиқ муаммолар учрайди. Ҳозир бундай нуқсонлар пластик операция йўли билан бартараф этилмоқда. Яъни, бемор бир-икки йил давомида кўп босқичли даволаниш жараёнини бошдан кечирад. Биз тақлиф этаётган «Қулоқ супрасининг тўлиқ тотал нуқсониди суъий қулоқ супраси имплантацияси» эса тезкор ва қулай бўлиб, қисқа вақтда малакали тиббий хизмат кўрсатиш имконини беради.

Хозир имплантология тиббиётнинг травматология ва стоматология соҳасида кенг қўлланилмоқда. Соҳага киритган янгилигимиз шу бўлдики, чакка суякнинг топографик анатомик-физиологик хусусиятларига таянган ҳолда имплантологиянинг янги йўналишини тадқиқ қилдик. Унга кўра, чаккага аввал микроимплантларни қўйиб олинади. Таянч

саломатликнинг асосий омилларидан саналади. "Инверсион-вольтамперометр методи ёрдамида турли хил объектлардан оғир металл тузларини аниқлаш" мавзусидаги лойиҳам худди шу муаммони ҳал қилишда қўл келади.

Биз таклиф этаётган методда шахсий компьютерга улашиш орқали, ПУ-полярографини модернизациялаш кўрсатилган. Мазкур волтамперометри комплексининг устунлиги шундаки, аналитик сигналлар ва уларнинг ўлчаниш натижаларини бир зумда хотирага ёзиб олиш ва тезда MSOffice дастурига узатиб, қозоғиз чиқариш имконияти яратилади. Бу метод асосан аналитик кимё, физик кимё ва электромимё соҳаларида кенг қўлланилади. Оқова ва ичимлик сувлари, органик эритмалар, қотишмалар таркибидagi элементлар, шу билан бирга, барча

— «Ёш тадбиркор — юртвага мададкор» лойиҳасида ғолиб бўлгач, 14 миллион сўмлик имтиёзли кредит олдим ва қурилиш маҳсулотларига ихтисослашган хусусий корхонамни ташкил этдим. Ўзим Фарғона электротехника касбхона қоллежини тамомлаганман. Қурилиш соҳасида тадбиркорлик фаолиятини бошлашимга оилавий муҳитнинг таъсири катта бўлган. Турдали бобомиз бутун Марғилонга донғи кетган наққош эди. Дадам эса муҳандис-энергетик. Мен эса иккисининг ҳам ишларини давом эттирмоқдам. Ҳозир корхонамизда тайёрланаётган безакли гипс ва цемент маҳсулотларидан бино пойдевори, де-раза ва эшик ромлари гардишига кўрк беришда фойдаланиш мумкин.

Дилшод КАРИМОВ,
"Ma'rifat" мұхбири

ПУХТА БИЛИМ — ХУНАР ФАЙЗИ

Билимли кишининг оёғи, хунарли кишининг қўли толмайди, дейди кексалар. Бу ҳикмат нечоғлиқ чуқур маънога эгаллигини бугунги давр ҳам тасдиқламоқда.

Истиклол йиллари мамлакатимиз таълим тизимида жорий этилган ҳаётбахш ислохотлар «Ўзбек модели» сифатида бутун дунё миқёсида эътироф этилаётгани бежиз эмас. Сабаби, ўтган қисқа давр ичида ушбу тизимнинг ҳар жиҳатдан мукамал ва самарали экани исботланди. Бу ҳусусда гап кетганда, юртимиз таълимида ўрта бўғин сифатида янгидан шаклланган — касб-хунар коллежлари ва академик лицейларда қўлга киритилаётган натижаларни ҳам алоҳида таъкидлаш жоиз. Касб-хунар коллежларига дунёнинг кўплаб давлатлари, халқаро миқёсдаги нодавлат-нотижорат ташкилотларнинг грант дастурлари жалб этилаётгани мамлакатимиз таълими ва юксак салоҳиятли ўзбек ёшларининг порлоқ истиқболига дунёнинг ривожланган давлатларида ҳам ишонч ортиб бораётганининг амалдаги далилидир.

Бизнинг коллежимиз ҳам 2010 йили Швейцария ҳукуматининг гранти асосида «FESTO» ўқув стенди билан жиҳозланди. Олти дастурдан иборат лойиҳани муваффақиятли амалга ошириш учун махсус хоналарга эга алоҳида бино ажратилди. Режага мувофиқ олти нафар ўқитувчимиз Тошкентда малака ошириб қайтди. Ҳозир физика, кимё, инглиз тили, рус тили ҳамда

математика фани ўқитувчилари олган билимларини ўқувчиларимизга кунт билан ўргатишмоқда.

Бу эса, ўз навбатида, дарс мавзуларини интеграция асосида, ўзаро уйғунлаштирилган ҳолда ўргатиш имконини бераётди. Бундай қўлайлик 76 соатлик танишув амалиёти даврида ўқувчиларнинг танланган касби бўйича мукамал тарзда малака ошириши, ишлаб чиқариш жараёнида фаол иштирок этишида муҳим омил бўлмоқда. Шунингдек, ўқитувчиларимиз дарсони замонавий педагогик, ахборот-коммуникация технологиялари, илғор хорижий тажриба асосида ўтишга эришмоқда.

Икки томонлама ҳамкорлик доирасида ўтган йили пойтахтимизда Ўзбекистон ва Швейцария ҳукуматлари ўртасида «Ўзбекистонда сув ҳўжалиги соҳасида касбий кўникмаларни ривожлантириш» лойиҳасини амалга ошириш тўғрисидаги битим имзоланди. Бу лойиҳанинг асосий мақсади Андижон, Наманган, Фарғона ҳамда Тошкент вилоятларида касб-хунар коллежлари билан сув ҳўжалиги корхона ва объектилари ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик истиқболларини таъминлашдан иборатдир. Лойиҳада коллежимиз ҳам фаол иштирок этаяпти.

Jarayon

Лойиҳа асосида ҳозир коллежимизда 30 нафар иқтидорли ўқувчи танлаб олинди, уларнинг билим олиши ва хунар эгаллаши учун барча шарт-шароит яратилмоқда. Аниқроғи, автоматлаштирилган тизимларга техник хизмат кўрсатиш, таъмирлаш ва сошлаш, металл кесиш дастгоҳлари, электр тармоқлари жиҳозларини ишлаш ва таъмирлаш, қишлоқ ҳўжалиги тармоқларини электрлаштириш ва автоматлаштириш ҳамда автоматлаштирилган сув ҳўжалиги объектиларини таъмирлаш, сошлаш ва уларга техник хизмат кўрсатиш каби йўналишларда малакали мутахассислар тайёёрланмоқда.

Бу лойиҳа бир неча босқичда амалга оширилиши мўлжалланган. Шу сабабли муваффақиятли яқунланган биринчи босқич натижаларини сарҳисоб этиш ва ҳозир давом этаётган иккинчи босқич учун белгиланган вазифаларни тўлиқ бажариш мақсадида изчил саъй-ҳаракатлар олиб боришмоқда. Лойиҳа ташкилотчилари ташаббусига кўра, ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази билан ҳамкорликда амали семинарлар, илмий конференциялар ўтказилди.

Фан кабинетларида олинган назарий билимлар амалиётда қўлланили-

ши ҳамда бу соҳадаги билим ва кўникмалар тақомиллаштирилиб борилиши лозим. Шунинг билан ҳамкорлик қилишувига эгамиз. Фарғона нефтни қайта ишлаш заводи, «Азот» ОАЖ, Фарғона механика заводи, «Ўвасойсмент», «Автотеххизмат», «Автотранспортхизмат» МЧЖ, «Ста-Пласти», «Тапо-Диск» каби бир неча қўшма корхоналар билан йўлга қўйилган ҳамкорлик борасида ажиб-айбий фикрларни айтиш мумкин.

Бугунги кунда вилоят марказида кенг қўламли қурилиш, бунёдкорлик ишлари давом эттирилмоқда. Мазкур жараёнда ҳудуднинг сув тармоқлари тизими ҳам замонавий талаблар асосида янгиланаётди. Шу bois «Сувоқова» корхонаси билан ҳамкорликда илмий-амалий семинарлар ташкил этиб бориляпти. Ҳўворликларимизнинг амалиётлари бўйича дастурлар ҳам ишлаб чиқилган.

Касб-хунар коллежи битирувчиларининг танланган йўналишлари бўйича мумкин иш ўринларига эга бўлиши жуда ҳам муҳим. Эътиборлиси, юқоридаги каби лойиҳаларда иштирок этиш ўқувчиларимизнинг мукамал билим олишлари, кун сайин талаб ва эҳтиёж ортиб бораётган касб ва хунарларнинг чинакам устаси бўлиб етишишлари ва меҳнат бозоридаги қучли рақобатда бардошли бўлишлари учун имконият яратмоқда.

Б.САЙДАХМЕДОВ,
Фарғона транспорт касб-хунар коллежи директори

КАСБГА ЙўНАЛТИРИШ

**бунда мактаб
психологининг ўрни қандай?**

Музаффархон аёло ўқиши ва фанларга қизиқиши билан тенгдошларидан ажралиб туради. Ниманидир яратиш, икитиро қилиш ҳақида кўп ҳаёл суради. Келгусида икитирочи муҳандис бўлиш орзусида. Ўқувчидаги бу ҳислат ва интилуш устози Шахло Маматқулованинг эътиборини ўзига тортиди. Муаллима унга икитирочилик ниҳоятда шарафли касб эканини, бунинг учун барча фанларни яхши ўқиши зарурлигини ўқитди. Шу билан бирга, машхур икитирочиларнинг ҳаёти ва фаолиятини акс эттирувчи расмлар, маълумотлар билан шогирдини илҳомлантирди. Ҳозир Жиззах туманидаги 25-умумтаълим мактабининг 9-синф ўқувчиси Музаффархон Қудратхонов ўзининг митти кўргазмали қўроллари, икитирочлари билан кўпчилигининг назарига тушди.

Ҳар бир йигит-қизининг тўғри касб танлаши муҳим аҳамиятга эга. Ҳар қандай инсон ўзи севган ва маъқул келган касбни танласа, ишида унум бўлади. Тўғри танланган касб эса ҳар қандай кишига, аввало, ўз рўзгорини тебратиш, жамиятимиз тараққиётига кўпроқ ҳисса қўиши учун муҳим асосдир. Шу bois 25-умумтаълим мактабининг амалиётчи психологи Шахло Маматқулова ўз фаолиятида шу жиҳатларга алоҳида эътибор қаратиб келаётди.

Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришнинг бугунги кунда кўпалаб йўл ва усуллари мавжуд. Бу тадбир 6-7 ёшли болаларни 1-синфга қабул қилиш жараёнида психологик даражасини аниқлашдан бошланади. Мактабга илк қадам қўйган ўғил-қизлар билан касблар ҳақида суҳбатлашсангиз,

катта бўлсам, шифокор, ўқитувчи, ҳисобчи, новов бўламан, деган фикрларни билдиришади. Амалиётчи психологининг асосий фаолияти мурғак қалбларда ниш урган ана шу орзуларни қўлаб-қувватлаш ва юзга чиқариш, болаларларни рағбатлантиришдан иборат. Шу мақсадда барча синф ўқувчилари даврасида касб-хунар ҳақида тушунча берувчи турли тадбирлар уюштирилади. «Сиз ўзингизнинг бўлажак касбингизни биласизми?», «Келажақда ким бўлмоқчиман?», «Касбим — фахрим», «Хунарли киши хор бўлмас» каби мавзулардаги тадбирлар шулар жумласидандир.

Касбга йўналтиришнинг асосий босқичи 8-9-синфларга тўғри келади. 8-синфда ўқувчилардан 3 марта психолог-педагогик тест олинади. Ўқувчилар ўзлари танлаган касбининг хусусиятлари, маъқул жиҳатлари ҳақида фикр-мулоҳазаларини баён этишади. 9-синфда шу йўналишда 7 марта тест сўровномалари ўтказилади.

— Турли касб эгалари билан амалий учрашувлар ўтказиш ўғил-қизларнинг тўғри йўналиш танлашларида жуда қўл келади, — дейди Шахло Маматқулова. — Ўз касби орқали эл орасида обрў-эътибор топган мутахассислар билан тез-тез учрашув ўтказамиз. Тадбир катнашчилари ўз касбларининг фахрли жиҳатлари, масъулиятли томонлари ҳақида ўқувчиларга қизиқарли фикрларини айтиб ўтишади. Маълумки, 9-синфинг тамомлаган ўқувчилар таълимнинг кейинги босқичига йўланма олишади. Улар ўзлари танлаган ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларининг ҳаёти

билан яқиндан танишиш мақсадида саёхатлар уюштирамиз. Ҳудудимизда Жиззах ижтимоий-иқтисодиёт касб-хунар коллежи жойлашган. Ўзаро келишилган ҳолда коллежда «Очиқ эшиклар кўни» ўтказиш аниёнага айланган. Битирувчи синф ўқувчилари шу кўни коллежда яратилган шарт-шароит билан яқиндан танишадилар. Очиқ дарсларда иштирок этиб, ўқувлаборатория машғулотларини устозлар билан биргаликда амалга оширадилар.

Собик битирувчилар билан учрашув, давра суҳбатлари ҳам ўғил-қизларга тўғри йўналиш танлашда ёрдам беришмоқда. Мактабининг собик ўқувчиси Азиза Раҳимова хорижий тилларни яхши билгани ва келажақда шу йўналишда ўқитувчи бўлишни орзу қилгани учун «Сайилжой» академик лицейида ўқиниш давом эттирди. Ҳозир у Жиззах давлат педагогика институтини хорижий тиллар йўналишида 2-босқич талабаси. Бобур Яхшибоев Жиззах туман ижтимоий-иқтисодиёт касб-хунар коллежини тамомлаб, ҳозир Ҳайробоид маҳалла фуқаролар йиғинида компьютер оператори бўлиб

ишламоқда. Лола Урушбоева эса педагогика коллежининг бошланғич таълим йўналишини битириб, айни пайтда 25-умумтаълим мактабида иш ўрганмоқда. Учрашув чоғида ўқувчиларда касбларга оид тушунча ва тасаввурлар янада бойияпти.

Тўғри йўналиш танлаш фақат ўқувчининг келгуси тақдиридagina эмас, ота-оналар ҳаётида ҳам муҳим ўрин тутаяди. Ҳар бир ота-она фарзандининг ҳаётда тўғри йўл топшиши, муносиб касб танлаши тарафдори. Шу bois ҳам бу жараёнда таълим муассасаси ва ота-она ҳамкорлиги жуда муҳим. Шунинг ҳисобига олган Шахло Маматқулова 9-синф ўқувчиларининг ота-оналари билан ҳар чоракда йиғилиш ва суҳбат ўтказишга ҳаракат қилади. «Оталар йиғилиши»да эса оталар ўғил-қизлари билан касб танлаш борасида узил-кесил қарорга келишади.

— Ҳозир 200дан кўпроқ касб турлари бор, — дейди суҳбатдошимиз Шахло Маматқулова. — Шу билан бирга, қадам-қадамдан давом этиб келаётган ота-боболаримизнинг ажиб-айбий хунарлари мав-

жуд. Йигит-қизлар келажақда қайси касб танлашларидан қатъи назар, бирор хунарни ўрганиб қўишса, ёмон бўлмайди. Бу ҳусусда доноларимиз кўп ва ҳўп фикрларни билдиришган: «Ўқиб-ўрганган ҳар битта хунар, хунарамдaги бир кун фойда келтирар» (Низомий Ганжавий). Шу маънода қизлар тикувчилик, каштачилик, зардўзлик, гилам ва барoқ тўқишни ўрганиб қўиши фойдадан холи эмас. Йигитлар эса дурадгорлик, сандиқ, бешик ясаш, темирчилик, қандолатчилик, этикдўзлик каби хунарларни ўрганишини тавсия қиламан. «Бир йигитга қирқ хунар оз», деганларидек, йигит-қизларимиз қанча кўп хунар ўрганишса, келгусида қўишма даромад топиб, сила бюджетига кўпроқ ҳисса қўиши имкони пайдо бўлади.

Амалиётчи психологининг вазифа қўлами анча кенг. Иқтидорли болаларни аниқлаш, тарбияси оғир болалар билан ижтимоий муҳитга мослаша олмаслик ҳолатларини ўрганиб, улар билан коррекцион машғулот ўтказиш, мактаб ёшидаги нуқсонли болаларни аниқлаш ва рўйхатга олиш, уйдаги таълимни назорат қилиб бориш ҳам унинг вазифасига қиради. Шунингдек, нутқиди, товуш талаффузида камчилиги борларни аниқлаб, логопедик машғулотларга жалб этишга тавсия бериш ҳам психолог эътиборида.

— Ўқувчиларни касбга йўналтиришда 25-мактабининг ўзига хос тажрибаси бор, — дейди Жиззах туман ХТМФМТЭ бўлими ходими Насиб Одилжонов. — Бу борада кўп йиллардан бери меҳнат қилиб келаятган амалиётчи психолог Шахло Маматқулованинг ҳиссаси катта. «Йилнинг энг яхши психологи-2010» кўрик-танлови вилоят босқичида биринчи ўринни қўлга киритгани ҳам фикримиз далилидир. Унинг тажрибасини оммалаштириш мақсадида семинар ва давра суҳбатлари ўтказаямиз.

Абдусаттор СОДИҚОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Кундалик назорат дафтари! Бу ҳақда илгари ҳам кўп гапирилган. Бир қарашда кундалик назорат дафтарининг вазифаси фақатгина уйга берилган топшириқларни, фанлардан олинган баллар ва ўқувчининг ҳуқуқини акс эттиришдан иборатдек туюлади. Мактаб ва оилани узвий боғлаб турувчи бу дафтар ўқувчининг нафақат БУТУНи, балки КЕЛАЖАҒига ҳам таъсир кўрсата олишига эса кўнда эътибор қарата-вермаймиз.

“Аълочи” кундаликнинг кучи

...Эндигина ўқиш-ёзишни ўрганган кезларимиз. Ўқитувчимиз ҳафта сўнгиде кундалик дафтариимизни ота-онамизга кўрсатиб, имзо қўйдириб келишимизни тайинларди. Бир кун синфдошимиз Акмалнинг иккита кундалиги борлигини сезиб қолдик. У бирига “аъло”, иккинчисига эса паст баҳоларини қўйдиран экан. Бу ноҳўя иш учун устоздан қаттиқ танбех эшитди. Уйлаб қарасак, Акмал кундалик дафтариини нуқул беш баҳога тўлдириб, барчанинг ҳавасини келтирмоқчи бўлган экан. Шу воқеадан сўнг у “аълочи” кундалигини сақлаб қолиб, иккинчисидан воз кечди. Асосийси, паст баҳо олмасликка ҳаракат қилди ва фанларни яхши ўзлаштиришга киришди. Бугун Акмал нуфузли олий ўқув юртида таҳсил олиши, касбу корли йигит бўлиб етишишида устозимизнинг вақтида берган танбехи ва “аълочи” кундалигининг фойдаси текканини кўп таъкидлайди.

Устози ва ота-онасидан яшириб иккита кундалик дафтар тутган Акмалнинг ҳаёлидан нималар ўтганини ҳис қилиш учун қўйидаги шеърларга қўлоқ тутиб кўринг-а! *Етарлиқлар “икки” м, “уч” им, “Икки” кўйманг, ўқитувчим. Осондан озроқ сўранг, Жон домлажон, “2” кўйманг.*

Юрагимни босмасин ғам,
Нима дейди отам-онам.

Сирларимни айланган фои,
Майли эди, “тўрт” бўлса ҳам...

Шоир ёзганидек, паст баҳолари билан ота-онаси олдида мулзам бўлишни хоҳламаган ўқувчи устозидан яна бир имкон беришни сўраши табиий ҳол, албатта... Бугун ўқувчиларга қай тарзда имкониятлар берилмоқда? Ўғил-қизлар олаётган баҳоларидан уялиб қолмаптиларми? Энг асосийси, ота-оналарига кундалик дафтариини кўрсатаётганида танбех эшитмаяптими?

“ИККИ” ҚҲЙМАНГ, ЎҚИТУВЧИМ!”

ёхуд кундалик назорат дафтаридаги баҳоларнинг бола руҳиятига таъсири хусусида

Ушбу саволга Республика ихтисослаштирилган мусиқа ва санъат академик лицейининг 8-синф ўқувчиси Муҳлисбек Абдуллаев шундай жавоб беради:

— Мактаб-интернатимиз ўқувчилари умумий фанлар ва махсус йўналиш учун алоҳида кундалик назорат дафтари тутди. Билимларимиз балл тизимида баҳоланади. Чораклик баҳолар қўйилаётганда иккала кундалигимиз ҳам инобатга олинади. Фан ўқитувчилари аълочи ўқувчиларнинг кундалик дафтари орқасидаги иловаларга ташаккурнома ёзишади. Бу эса бизни янада яхши ўқишга чорлайди.

“Уч” — пуч...ми?!

Демак, кундалик назорат дафтаридаги баллар бола руҳиятига кўтаринкилик бахш этмоқда. Авваллари “2” ёки “3” баҳо олган ўқувчилар ҳақида “иккичи”, “Уч баҳо — пуч баҳо” қабиллидаги нотўғри тушунчалар шаклланган бўлса, бугун бундай салбий ҳолатга ҳам барҳам берилмоқда. Умумий ўрта таълим тайёргарлиги даражасини аниқлашнинг кўп баллик рейтинг тизими тўғрисидаги низомга асосан, ўқувчиларнинг билим, кўникма, малакаларини баҳолаш оралик, жорий, ижодий фаоллик, босқичли ва якуний назорат турлари орқали амалга оширилади. Рейтинг тизими бўйича “1”, “2”, “3” балл олган ўқувчи кундалик назорат дафтариини бемаълот ота-онасига кўрсатиши

— 5та имкониятдан 1таси, “2” балл 5та имкониятдан 2таси, “3” балл — 5та имкониятдан 3таси, “4” балл — 5та имкониятдан 4таси, “5” балл — 5та имкониятдан 5тасидан фойдаланилганида қўйилади.

Ўқувчиларни фаолликка чақириб, дars davomida ҳеч бўлмаса бир ёки икки имкониятдан фойдаланишга undovchi рейтинг тизими ҳақида устозлар ҳам ижобий фикр билдиришмоқда.

Наманган вилояти, Уйчи туманидаги 30-умумтаълим мактаби ўқитувчиси Маҳмуд Нуриева 9-синф ўқувчиларига математика фанидан сабоқ беради. Устознинг таъкидлашича, ўқувчилар бажариб келган уй вазифасига “1” балл, дars davomida савол-жавоблардаги иштирокига “1” балл, ечган тўғри мисол ва масала “1” балл, қўшимча топ-

Mavzuga qaytib

Албатта, ҳар бир ота-она фарзандининг кундалиги “5” билан тўлиб туришини исташи табиий ҳол. Аммо қўйилган баллар рейтинг тизимига асосланганини унутмаслик керак. Бу усул илгариги “5” баҳолик тизим эмаслигини, аввало, ўзингиз, қолаверса, “2” ва “3” балл олган фарзандингизга ҳам тушунтирсангиз, кундалик дафтариини Сизга кўрсатишда хижолат бўлмайди ва бундан бўён барча имкониятларидан оқилона фойдаланишга интилади.

Мактаб ва оила ўртасидаги кўприк

— Кундалик дафтар ўқувчининг ҳафта давомида ўқишга муносабати ва хатти-ҳаракати ҳақида педагогик маълумот беради, — дейди Навоий вилоятидаги 11-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаби ўқитувчиси, “Йилинг энг яхши фан ўқитувчиси-2012” танлови ғолиби Рустам Абдиев. — Ота-оналар кундалик назорат дафтари ёрдамида фарзандини назорат қилиб, зарурий талбирларни белгилайди ва ўқитувчи, ўқувчи ва ота-она ўртасидаги ҳамкорлик ижобий ўзгаришларга замин яратди.

Қўринадики, кундалик назорат дафтари ўқувчи таълим-тарбиясида ота-онага яқиндан ёрдам берувчи беминнат дастёрдир. Унинг тўғри юри-тилиши ўқувчидан, ўз вақтида ёзиб борилиши синф раҳбаридан, ҳар шанба текширилиши эса ота-онадан талаб этилади. Шундагина кундалик назорат дафтари номига тўлдирилган оддий дафтар эмас, ўқувчини фаолликка undovchi таъсирли воситага айланади.

Гулюз ОРИФЖОНОВА,
Райҳона ОЧИЛОВА

ПЕДАГОГ ИЗЛАНИШДАН ТЎХТАМАСИН

Изланиш — муваффақиятлар асоси, юксак натижага эришиш омили. Ёш авлод таълим-тарбияси билан шуғулланидиган ўқитувчи учун изланувчанлик сув ва ҳаводек зарур. Изланиш — билмаганини ўрганиш, ўз устида тинимсиз ишлаш, камчиликлардан ҳулоса чиқариб, тажриба орттириш, соҳага оид энг сўнгги янгиликлардан бохабар бўлиш демак.

Республика ихтисослаштирилган мусиқа ва санъат академик лицейи она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Жамолдин Шермухаммедов “Педагог изланишдан тўхтамаслиги, аввало, ўзига нисбатан талабчан бўлиши керак”, деган ақидага амал қилади. Шогирдларида ҳам изланувчанлик фазилатини шакллантиришга ҳаракат қилади. Ана шундай изланишлар самараси ўларок, икки нафар ўқувчиси — Ориф Олимжонов ҳамда Эъзоза Холбоева ўтган ўқув йилида “Билимлар беллашуви”нинг республика босқичида фахрли ўринларни қўлга киритди.

Муаллим октябр — она тили ва адабиёт фани ойлигини самарали ўтказиш мақсадида услубий бирлашма раҳбари Д. Усмонова билан ҳамкорликда мазмунга бой тадбирлар ташкил этди. Деворий газеталар, ҳуснихат, китобхонлик танловлари ҳамда замонавий педагогик технологиялардан унумли фойдаланилган намунали очик дарслар ўтказилмоқда. Фан ойлиги доирасида Ж. Шермухаммедовнинг 6-синф ўқувчилари билан “Худойберди Тўхтабоевнинг ҳаёти ва ижоди” мавзусида ижодкор иштирокида интерфаол усулда ўтган очик дарси ўқувчию ўқитувчиларда катта таассурот қолдириб.

Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган сурат.

Бола дунёни атрофдаги нарса ва ҳодисалар орқали англайди. Унинг тарбиясида, айниқса, ўйинчоқ ва кўғирчоқларнинг аҳамияти катта.

— Машғулотларда кўргазмалли кўрол сифатида ўйинчоқ ва кўғирчоқлардан кўпроқ фойдаланаман, — дейди Андижон шахридаги 3-мактабга таълим муассасаси педагог-психологи Гулмира Азимжоновна. — Чунки бола жуда зийрак ва қизиқувчан, шу билан бирга, ўта қузатувчан ҳамда тақлидчи бўлади. Ота-она фарзандига ўйинчоқ танлаганда, ёшини, қизиқи-

— **Dolzarb mavzu**

Кўғирчоқнинг кудрати

шини, албатта, эътиборга олиши лозим. Масалан, 2-3 ёшгача бўлган болага майда қисмлари кўп ўйинчоқлар бермаслик керак. Фарзандларимиз 4-5 ёшида атрофдагилар билан мулоқотга киришиб, эртак тимсолларига ўхшашга ҳаракат қилади. Дунёқараши шаклланишида, тарбиясида ўйинчоқ ва кўғирчоқларнинг аҳамияти кучаяди.

Гулмира Азимжонованинг гапларида жон бор. Ҳақиқатан ҳам, тарбияда майда, аҳамиятсиз нарса бўлмайди. Аксарият болаларимиз хориқда ишлаб чиқарилаётган ўйинчоқларни ўйнаб улгаймоқда. Улар миллий менталитетимизга, ахлоқий қарашларимизга, қолаверса, гигиеник талабларга жавоб берадими?

Андижон шахридаги буюм бозори расталари Хитойда ишлаб чиқарилган турли-туман ўйинчоқ ва кўғирчоқлар билан тўла. Улар орасида Тошкентдаги «Тойс пласт» фирмасининг махсулотлари ҳам учрайди. Пластмасса ўйинчоқ-автомат ва машиналарнинг ўрамадига «Ўзбекистонда ишлаб чиқарилган», «Уч ёшдан кичик бўлган болаларга ўйнаш тасвия этилмайди», деган ёзувлар қайд этилган. Хитой товарларида эса бундай тасвиқларни учратмайсиз.

Савдо расталарида берида «Made in China» белгиси остидаги митти кўғирчоқларни кўлга олдик. Кўринишидан бўлганда ёшидаги ярим яланғоч бу тимсолни кўғирчоқ дейишга ҳам уялсан, киши. Улардан фарзандларимиз нимани ўрганади? Ёки кўк қўш, малла сочили гузал «Bagbi»ларнинг тунд, совуқ башараси қизалоқларимизга қандай нафосат бера олади? Бундай ўйинчоқларни ёш қизчаларга, ота-оналарга тақлиф

қилаётган айрим сотувчи-тадбиркорлар бунинг маънавий томонлари ҳақида ҳам ўйлашармикан? Афсуски, йўқ.

Ортбошимиз «Юксак маънавият — енгилмас куч» асариде шундай ёзади: «Ёшларнинг маънавий оламини болалиқдан бошлаб эзгу гоялар асосида шакллантириш ва камол топтириш ҳақида гап борар экан, яна бир муҳим масала ҳусусида тўхталиб ўтиш ўринли деб ўйлайман. У ҳам бўлса, дунёга ҳайрат кўзи билан боқиб, ундан ўзига маъно топишга интиладиган мурғак фарзандларимизнинг қизиқиши ва ҳиссиётлари-га мос кўғирчоқ ва ўйинчоқ-

Тиббий кўрик

мустаҳкам оиланинг асоси

Ҳар ким ўзидан келиб чиқиб оилавий масалаларга турлича ёндашади. Оила ота-она учун фарзандлар камоли, бобо-момоларга — ўтган аجدодлари ва ўсиб келаётган неваара-чевараларини боғловчи ришта, ўғил-қизлар тасаввурда эса никоҳдан кейинги ҳаёт, фарзанд кўриш орзуси. Ёши, жинси, касбу коридан қатъи назар, кишиларнинг оилавий ҳаёт ҳақидаги тасаввур ва тушунчалари бир нуктада умумлашади: бахтли оила қуришнинг гарови ёки сир-асрорлари нимада?

Давлат миқёсида олиб борилаётган кенг қўламдаги ислохотларнинг муайян қисми оналик ва болалиқни муҳофаза қилиш, аҳоли ўртасида репродуктив саломатлиқни таъминлаш, мустаҳкам ва бахтли оилалар сонини имкон қадар кўпайтириш масалалари билан боғлиқдир. Соғлом оилани шакллантириш, болаларнинг тўғма ва наслий касалликлари билан дунёга келишининг олдини олиш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 25 августда «Никохланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш тўғрисида»ги 365-сонли қарори қабул қилинди. Ушбу қарор 2004 йилнинг 1 январидан бошлаб қуча кирди. Мамлакатимизнинг барча вилоят, туман ва қишлоқларида маҳаллий ҳокимият органлари ушбу қарор асосида ёшларни никоҳдан аввал тиббий кўрикдан ўтказиш масаласига жиддий эътибор қаратиб келишарди.

«Оила» илмий-амалий марказидан олинган статистик маълумот: республикамизда жами 6 558 266та оила мавжуд. Улар орасида биринчи расмий никоҳда бўлган, эр ва хотиннинг ёши 30дан ошмаган ёш оилалар сони абсолют рақамларда 957 014тани, жами оилаларнинг 14,6 фоизини ташкил этмоқда.

Самарқанд вилоятининг Кўшработ туманида фарзандларини билимдон, жисмонан ва руҳан соғлом қилиб тарбиялаётган, бунинг орқасидан катта ютуқларга эришиб келаётган намунали оилалар кўп. Улар қаторига бир-бирига муносиб ёш келин-куёвларнинг қўшилиётгани келажакда ибратли ва файзли оилалар янада кўпайишидан далолат беради.

Шавкат Ўролов, Кўшработ тумани тиббиёт бирлашмаси бошлиғининг оналик ва болалиқни муҳофаза қилиш бўйича ўринбосари:

— Турмуш қуриш арасида турган йигит-қизларни тиббий кўрикдан ўтказиш мустаҳкам оиланинг гарови ҳисобланади. Туман тиббиёт бирлашмаси маъмурияти никоҳланувчи ёшларнинг мурожаатномаларини кўриб чиқиб, ўз вақтида расмийлаштириб келмоқда. Жорий йилнинг ўтган даври мобайнида 1040 нафар йигит-қиз алоҳида ҳавфли ва наслий характерга эга касаллик турлари бўйича тиббий кўрикдан ўтказилиб, 520та никоҳ учун тиббий ҳуло-са тақдим этилди. Айрим ҳолларда шифокор кўригидан сўнг келин ёки куёвда бирор касаллик аломати учраб, бунга томонлар розилик билдирган бўлса, никоҳни қонуний расмийлаштириш ФХДЭ идо-

ралари ҳукмига қолдирилади. Шуниси қувончлики, аввалги йилларда айрим келин-куёвлар тиббий кўриқнинг аҳамиятини чуқур англаб етмаган бўлса, ҳозир бу иш ихтиёрий ва онгли равишда амалга оширилмоқда. Бунга туман ҳуқуқ-тартибот органлари вакиллари, маҳалла фуқаролар йиғинлари оқсоқоллари, имом хатибларнинг аҳоли орасида олиб бораётган тушунтириш ишлари натижасида эришяпмиз. Келин-куёв томонидан тиббий ҳуло-са тақдим этилган пайтдагина никоҳни расмийлаштириш қонуний қучга эга бўлади. Барча туман, вилоят, шаҳар ФХДЭ бўлимларида ушбу тартибга қатъий амал қилиниши натижасида соғлом, аҳил ва барқарор оилалар сони йилдан-йилга кўпайиб, жамиятимизнинг улкан тиргагига айланмоқда.

Ойноҳорон Охунова, Наманган шаҳар фуқаролик ҳолатлари далолатномаларини ёзиш бўлими мудир:

— Оила оstonасига қадам қўяётган ёшлар ҳали ҳаётнинг паст-баландини билмайди. Улар оила мустаҳкамлигини таъминлашда тиббий кўрик ҳамда шунга мувофиқ тарзда амалга ошириладиган никоҳни қайд қилиш жараёни муҳим аҳамиятга эгаллигини тушуниб етишларни керак. Бўлимимизга мурожаат қилаётган йигит-қизларга аввало, тиббий кўрикдан ўтиш учун йўлланма берилади. Тиббий ҳуло-са тақдим этилган, никоҳ расмийлаштирилади. 2012 йилнинг ўтган 9 ойи давомида 2191та никоҳ қайд қилинди. Маҳаллий имом хатиблар эса — ФХДЭ гувоҳномаси бўлсагина никоҳ ўқийди.

Никоҳ ва оила масаласи ҳар бир инсоннинг шахсий ҳаётини, кейинги тақдирини белгилайди. Бир-бирига муносиб жуфтликлар кўпайса, жамиятда ижтимоий-сиёсий, маданий-маърифий иқлим янада

2012-yil — Mustahkam oila yili

мўтадиллашади, мамлакатнинг ривожланиш имкониятлари кенгайди.

«Қўша қариш, ували-жували бўлиш, бахту саодатга эришиш» деган асрий ҳикматларни шу ўринда яна бир қарра эслаб ўтиш жоиз. Нуруний отахон ва онахонларимиз икки ёшнинг оила оstonасига қўяётган илк одимини кўриб, дуога қўл очар экан, худди шу тилакларни изхор этадилар.

Камолитдин Убайдуллаев, тадбиркор, 26 ёш:

— 2008 йилнинг июнь ойида оила қурдим. Никоҳимиз расмийлаштирилишидан аввал бўлғуси рафиқам билан беш йўналишда тиббий кўрикдан ўтдик. Айни пайт-

да икки нафар фарзандимиз бор, бири уч ёшдан ошди, иккинчиси беш ойлик. Албатта, тўрт мучаси соғ боланинг дунёга келиши ота-она саломатлигига ҳар томонлама боғлиқ экан.

Мустақил ҳаёт оstonасида турган фарзандларимизнинг келажакда ибратли оила соҳиблари бўлишини ҳар бир ота-она истаيدди. Бўлғуси келин-куёвларни тиббий кўрикдан ўтказиш, никоҳни қонуний расмийлаштиришга давлат миқёсида эътибор қаратилаётгани ана шу эзгу истакка чин маънода ҳамоҳангдир.

Хулқар ТҶИМАНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Севгиси «сероб» қизгина

Ўзбек аёли садоқат, қаноат, чин маънодаги гўзаллик рамзи, десак муболага эмас. «Аёлнинг хусни қанча ошса, ҳаёси ҳам шунча ошиши керак», деб ёзади донишмандлардан бири. Хотин-қизларимизнинг жамиятдаги мавқеи ва ролини инкор этиб бўлмайди. Лекин, аввало, улар ҳаёси, ибоси билан устун эмасми?

Икки жинс муносабатлари азалий тенглик асосида ривожланиб келган, кези келганда эркак кишининг устунилиги тин олинган. Бироқ кучлар нисбати ҳозирги пайтда аёллар томонга оғиб бораётгандек туюлади. Бу ҳолатнинг барча жиҳатларини таҳлил этиш фикридан йироқмиз. Севги иззорлари, оила қуриш ва ажримларда муҳтарам аёлларимиз «ташаббускорлиги» тўғрисида баъзи мулоҳазаларим бор.

Йигит киши қиз болани ўзига жуфт сифатида танлаши, унга совчи юбориб қўлини сўраши, оппоқ қолбосда уйига олиб келиши каби чиройли удуларимизга юракни энг тақлиф этса, яхши бўларди. Барибир ўзимизники ўзимизники-да, ҳам иқтисодиётимиз, ҳам маънавиятимиз учун фойдали.

Орифжон СИДДИҚОВ,
«Ma'rifat» мухбири

— Siz nima deysiz?

хашамларга етаклагани етмагандек, кейинчалик яхши ўғли бор хонадонларни суриштиришни бошлади. Чевар, пазанда, ширинсўз, ишбилармон, тадбиркор ва яна анча-мунча ҳусусиятга эга гўзал қизи борлигини эълон қилиш аёллар ўртасида урфга айланиб бормоқда. Ҳатто қизига қўшиб машина, уй-жой, савдо дўкони совға қилишларини ҳам кистириб ўтишга уялмайдиган бўлишди. Яқинда бир аёлдан «Яхши куёв топиб бериш 500 доллар экан», деган оғзаки эълонни эшитиб ҳайратландим. Бир парча этилгидан оқ ювиб-оқ тараб ўстирган қизини билиб-билмай нотаниш жойга узатиб, қуйиб қолгандан кўра суриштириш (йигит қидириш) айб эмас, деган мулоҳаза билан балки буни оқлаш мумкин-дир. Оналаридаги саъй-ҳаракатдан ўрнак олаётган айрим ойддек қизларимиз уяту андишани эпчилроқ бўлиб боришмоқда. Айрим оналар қизларини ясангириб-безантириб ўзлари билан тўй-

киши. Йигитларни «саралаб», ишқ-муҳаббат изхор этиш, ҳатто рад жавобини олишса-да «аҳд»ларидан қайтмаётган қизларимиз ҳақида эшитиб, хижолат тортаман. Айримлари ўзларини шундай тутишдики, ҳатти-ҳаракати, гап-сўзларидан ҳатто эркаклар қочибга жой тополмай

ратамиз. Телефонда суҳбатлашиш борасида йигитлар қизлар олдида ип эшолмай қолаётди. Қўл телефонни қулоғига ёпишиб қолган қизларимизни ҳар қадамда учра-тавериб, кўзимиз ўрганиб кетди. Баъзан ўйга толасан: улар соат-лаб ким билан ва нима ҳақида суҳбатлашаркан?

Бир куни телефонимга нотаниш рақамдан SMS келди. «Сардор ака, мени кечиринг, сизни севаман деб ўйлардим, лекин ундай эмас экан, бошқасини ёқтириб қолдим». Ўқиб ҳайратландим. Бу қадар беандишаллик қилаётган қизнинг қимлигига бир қизиқсам, бир унинг қимлишидан ажаблан-дим. Эртаси куни қизгинадан яна SMS келди: «Нега жимсиз, жажлин-гиз чикдими? Нима қилай, кўнгил-га буюриб бўлмас экан, усьиз яшолмайман. Мени унутинг». Ўйлаб қолдим, қизгина ёзаётган хатларига «ака»си жавоб бермаётганидан хавотирдамми ёки наваб-даги севгилисига сўнган муҳаббатни ҳақиқда хабар этиб боришидан қўрқаётимикан? Хуллас, минг бир ҳаёлда қизгинанинг «сир»ини ишхонамдагиларга айтдим. Бу воқеага қизиққан ҳамкасб йигитлар шахар телефонни орқали нотаниш қизнинг рақамини теришди. «Сиз менга адашиб хабар юборибсиз, Сардор акангиз эмас, Сарвар акангизман», деди йигит. Бир муддат қизнинг овози эшитилмади. «Қизгинани уялтирингиз», дедим ҳамкасбимга. Чамамда, қиз Сардор акаси ва Сарвар акасининг рақамларини бир-бирига

мос келмасди. Муҳаббат шундай ҳис-туйғуки, сўзлар билан эмас, қўзлар билан изхор қилинади. Қалбдаги титроқлар билан жавоб қайтарилади муҳаббат изхорига. Энди ўйлаб қўрайлик-чи, уяли телефонда бундай имконият борми? Йўқ. Демак, телефон орқали қилинаётган дил иззорларида ростдан ёлгон, андишадан уятсизлик, гурурдан худбинлик устун эмасми? Афсуски, миллий маънавиятимизга, ахлоқий меъёрларимизга зид бундай ҳолатларни тез-тез қузатмоқдамиз.

Уч қизи бўлиб, уларга гўзал тарбия берган, яхши жойларга узатган киши жаннатга дахлдор, дейилади Ҳадиси шарифда. Қиз боланинг тарбиясига алоҳида эътибор қаратиш, уни атроф-муҳитдаги салбий таъсирлардан қозоғга ўралган қандай асраш-авайлаш, вақти соати билан тенгига никоҳ-лаб бериш ўта муҳим масала. Машҳур бир фильмда шундай эпизод бор: юрагидаги муҳаббати тўққин-ланиб, ишққа тўла қўнглининг майлига бўйсунган қиз йигитнинг уйига боради ва боши эгик ҳолда қайтади. Шунда онаси «Ўйдан чиқса кетаётганингдан елканда оиламиз шаънини ортмоқлаб олган эдинг, уни ташлаб келибсан-да», дейди ва ориятига қидолмай, қизини тез қучда эрга беришга азм қилади. Ҳа, фарзандларимиз, айниқса, қизларимиз ота-она орномуси, оила шаъни, миллат шарафини ҳамма нарсадан азиз билиши зарур.

Бу воқеа шунчалар қўнглимни огритдики, ўша хушрўйгина, 17 ёшли Нозиманинг (Сарваржона ўзини шундай таништирди) тинмай йигитларга телефон қилиши қозидан ибос, қозидан ҳаё уфуриб турадиган ўзбек қизларига умуман

Дилфуза АБДУЛЛАЕВА,
Республика Маънавият
тарғибот маркази
етакчи мутахассиси

— **Tarbiya—saodat**

Ассаломдан бошлансин ҳар бир тонгимиз!

Навбатдаги иш кунига шошилиб, бекат томон юрдим. Кутилмаганда бир неча болакайнинг ёши улуг' отахонга ширин тилда салом бериши мени мамнун этди. Чунки бу сўз чин дилдан, ҳурмат билан янграгани:

— Ассалому алайкум!

— Ваалайкум ассалом, болажонларим! — дея ҳалиги киши ҳам жавоб қайтарди.

Эрталабки хушқайфият билан бир кунлик ишларни режалаштириб кетаётсам, ногаҳон 14-15 ёшлардаги қизларнинг ўзаро саломлашиши диққатимни тортди:

— Солекум!

— Хелло!

— Привет!

— Cava!

Бир-биридан беўхшов, бачкана сўзлар, боз устига, ғалати кулгилари, ялаб-юлкагудек чўлп-чўлп ўпишишлари...

Шу воқеалар сабаб бўлиб, саломлашиш одати ҳақида ўйлаб кетдим.

Ҳар бир кунимиз саломлашишдан бошлади. Учрашиб қолган одамлар, аввало, бир-бирларига тинчлик ва омонлик тилашади. Бу одат қон-қонимизга сингиб кетган. Салом бермоқлик тарбиядан нишондир. Дунё халқларида саломлашиш тарзи хилма-хил.

Баъзи жойларда саломлашиш имо-ишора билан амалга оширилган экан. Яъни, қўл олишидан ташқари таъзим қилиш, қўл силкиш, бош қийми — шляпани кўтариб қўйиш каби ҳолатлар қузатилади. Европанинг айрим ҳудудларида пошнани бир-бирига уриш билан саломлашишган. Ҳиндлар иккала қўли кафтини бирлаштириб, таъзим қилишади.

Шарқий ва Жанубий Осиё мамлакатларида қўл бериб сўрашишга европача маданият кириб келгунига қадар эътибор берилмаган. Учрашув ёки суҳбат пайтида бир-бирининг қўлига тегиш мулоқот қоидаларини бузиш ҳисобланган. Корейда икки қўлни тиззага қўйиб, букилиб саломлашиш урф бўлган.

Бизда эса ўнг қўлни юрак устига қўйиб сўрашиш одати бор. Боболаримиз турли ҳолат ёки мавқеага кўра саломлашиш қоидаларига амал қилишган. Деярли барча мутафаккирлар саломлашиш одобида диққат қаратишган. Жумладан, пайғамбаримиз Муҳаммад (с.а.в.) «Урталарингизда саломни тарқатсаларингиз, ўзаро муҳаббатларингиз ортади», деб айтганлар.

Ривоят қилишларича, Алишер Навоий йўл ўртасида ўйнаб ўтирган бир болага дуч келганда отдан тушиб, таъзим билан:

— Ассалому алайкум, — дебдилар.

Ҳамроҳлари ҳайратда қолди сўрашибди:

— Мавлоно, сиз улуг' шоир бўлсангиз-у, нечук бу гўдакка таъзим ила салом берурсиз?

Ҳазрат Навоий шундай жавоб қилган экан: — Эй, яхшилар, билингки, бу бола устозимнинг фарзанди эрур.

Ҳаётимизда кичикларнинг катталарга салом бериши, улуғларнинг алик олиши одат тусига кирган. Аслида, салом-алик муомаласининг моҳияти нукта назаридан мансаб, мавқеа, ёши улуглиги роль ўйнамайди. Бу ҳақда Юсуф Хос Ҳожиб салом беришдан асл мақсад салом берувчининг алик олувчига омонлик тилаётгани, унга нисбатан ёмон ниёти йўқлигини баён қилишдан иборатдир, деб таъкидлайди.

Салом билан киши бой бўлмайди ёки қорни тўймайди, лекин «Ассалому алайкум» деган сўзингиз сизнинг одамлигингизни, фаҳму фаросатингизни билдиради.

Дилбар НОРМУРОВА,
Термиз шаҳридаги
11-мактаб ўқитувчиси

ДУНЁ ЯХШИЛИКНИНГ ЕЛКАСИДАДИР

Севимли газетамизда эълон қилинган «Яхшиликни ихтиёр эт!» («Ma'rifat», 2012 йил 15 август) сарлавҳали мақолани ўқиб, шогирдларимга эзгуликнинг умри боқийлиги, донолар ўғити моҳиятини бот-бот такрорлаб боришим зарурлигини яна бир бор ҳис этдим.

Олам яралибдики, нур билан зулмат, эзгулик билан ёвузлик, яхшлик билан ёмонлик курашиб келади, бу кураш интиҳосиз, бироқ барибир нур зулмат устидан, эзгулик ёвузликдан, яхшлик эса ёмонликдан ғолиб келаверади.

Яратганнинг буюк мўъжизаси бўлмиш одамзод эса шу гирдоб ичида туғилади, қамол топади. Бир умр яшаб яхши ёки ёмон деган сифатга эга бўлади. Яхши амалларимиз орқали ардоқланамиз. Инсон яшаган умри билан эмас, балки эзгу ишлари билан ном қозонади.

Яхшлика яхшлик — ҳар бир кишининг иши, ёмонликка яхшлик — эр кишининг иши. Аждодларимиз кишига яхшлик қилиш, яхшлик қилганларга ундан ҳам ошириб қайтариш, ҳатто ёмонлик қилганларга ҳам яхшлик қилавериш лозимлигини ўқитиб, чин инсон бўлишга даъват этадилар. Инчунун, яхшлик ҳеч қачон бесамар кетмайди.

Яхши одамлар бор экан, албатта, яхшлик бўлади. Яхшилик яшар экан, бу дунёда руҳий мувозанат бузилмади, чунки дунё яхшилиқнинг елкасида туради.

Яхши инсон — ердаги фаришта (Ибн Сино). Ҳақиқатан ҳам, шундай. Атроф-тўрақдаги яхши одамларни кўриб, улардан илҳом оламиз, ҳаётга бошқача кўз билан қараймиз,

инсон шод-хуррам пайтлари ўз ҳаракатларини унчалик тарозига солмайди, лекин бош ёстиққа текканда, ғуссада қолганда, одамларга қила олмаган яхшиликлари учун ўкинади.

Яхшиликни ихтиёр этиш, имкон даражасида одамларга беминнат ёрдам бериш, уларга озгина тиргак бўлиш, ғамхўрлик ҳисси ҳар биримизга ота-онамиздан, оиламиздан, устозларимиздан ўтади, улар ибрати бизни ҳам шунга ундайди. Яхшилиқнинг катта-кичиги бўлмайди. Бешинчи марта жарроҳлик столига ётганимда, яқинларимнинг менга қилган ғамхўрлиги, муҳаббати, меҳри орқали омон қолдим, чунки уларнинг самимиёлиги, мен учун чекаётган изтироблари менга умид ва яшашга иштиёқ берди... Ҳаётга қайтдим.

Аслида, яхшлик сўзининг ўзи яхши. Алишер Навоий ҳазратлари асарларида Анушеров ҳақида шундай гап кетади. Анушеров ўтиришларида икки киши қатнашиб, бири баланд овоз билан қўйидаги байтни қўйди:

**Яхшилигим қайтсин десанг сен,
Яхшлик қил, яхши ўй ўйла.**

Иккинчиси эса:

**Ёмонлигим қайтмасин десанг,
Ёмон бўлма, ёмон ўй қилма.**

деган. Бу байтлар шоҳга ёқиб қолади. Биринчи одамга минг дирҳам, иккинчисига беш юз дирҳам беришни тайинлайди. Шунда даврада ҳозир бўлганлар бунинг сабабини сўрабдилар. Шоҳ сўзлашда тафовут қатталигини, биринчисининг сўзи фақат яхшлик ҳақида бўлганини, иккинчисининг сўзи ёмонлиқни эслатганини, яхши гап ёмоннинг оғзидан ёмон бўлиб чиқишини, кимнинг юрагида яхшлик бўлса, доимо яхшилиқни зикр қилишини айтди.

Инсон яхши одам деган маътовни олиш учун умр бўйи ҳаракат қилади. Онам раҳматли: «Болам, кимдир сени ранжитса, ситам қилса, уни кечиргил, ёмонлик қилганга ёмонлик қилишни ҳаёлга келтирма, ҳатто ёмонлик қилганини кечириб, уни уялтир, шунда ўзинг ҳам, қалбинг ҳам роҳат топади», дердилар.

Агар инсон тўри сўзласа, одамларга яхшлик қилишдан чарчамаса, албатта, ҳурматга сазовор бўлади.

Яхшлик — буюк куч. Негаки, кичик бир яхшлик, яхши сўз, яхши эътибор одамга куч-қувват бағишлайди, уни ёмонликдан қайтарди. Айниқса, ота-онамизга, устозларимизга, шогирдларимизга қилган яхшилиқларимиз эвазига бир дунё оқш ва мақтов оламиз. Аждодларимиз қилган яхшилиқни унутиб яшашга қайта-қайта даъват этганлар, чунки яхшилиқни миннат қилиш ёмонликдан ҳам ёмондир, шунинг учун қилган яхшилиқларимизни пинҳон сақлаб, бизга қилинган яхшилиқларни эл орасида ёйишга интилайлик.

Эвазига нарсаси қутиб қилинган яхшлик оддий олд-бердидан иборатдир.

Яхши сўз, яхши амал орқали инсоннинг забот этмайдиган қалъаси йўқ.

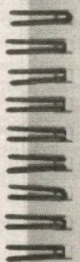
Буюк сўз санъаткори Алишер Навоий:

**Ки ҳар ким аён этса яхши қилиқ,
Етар яхшилиқдин анга яхшилиқ,**

— деганида тамомила ҳақ эди. Дунёда яхшилиқни билмайдиган, қилмайдиганлар ҳам йўқ эмас, ҳатто бир ёмоннинг қалбига яхшлик уруғини қадаб, уни ўстира олсак, бу энг катта яхшлик бўлади. Ёмонлик ва кўполлик билан ҳеч кимнинг бағрини доғламайлик. Агар яхшлик қилинмаса, ёмонлиқни ҳам ихтиёр этмайлик. Бир-биримиз билан меҳр ришталарини янада маҳкамроқ боғлаб, улур ишларга қўл урайлик, фарзандларимизни, шогирдларимизни шунга ўргатайлик!

Айтишларича, Жолинус вафот этганида, чўнтағидан бир хат чиққан, унда: «Яхши одам бу дунёни тарк этса ҳам, тирик ҳисобланади. Ёмон одам тирик бўлса-да, барибир ўлик қаторидадир», деб ёзилган экан. Шундай экан, ҳар доим, ҳар ерда ҳаммага яхшилиқни ихтиёр этиб яшайлик, ана шунда ҳаётимиз янада гўзал, мароқли бўлади.

**Сўнажон СУЛТОНОВА,
ТАТУнинг Урганч филиали
қошидаги 1-академик лицей
ўқитувчиси, Ўзбекистон халқ
ўқитувчиси**

«Компьютер, интернет деганлари бир бало бўлди-да, қайси интернет кафе ёки «гейм клуб»га қараманг, ҳаммасида мактаб ўқувчилари: ё жангари ўйин ўйнаётган, ё қандайдир бир сайтда саёҳат қилаётган бўлади. Олдинига фарзандларимнинг дунёқарашини кенгайтиради, яхши ўқишга ёрдам беради, деб компьютер олиб бермоқчи эдим. Энди бу фикримдан қайтдим. Компьютернинг турган-битгани зарар кўрилади...».

Бу гапларни айтган танишимга қарори нотўғрилигини тушуниришга ҳаракат қилдим: танганинг икки томони бўлганидек, ҳар қандай тараққиёт маҳсулидан икки хил мақсадда — эзгулик ва ёвузлик йўлида фойдаланиш мумкин. Бургага аччиқ қилиб кўрпани куйдирма, дейди доно халқимиз. Зарари бор экан деб замонавий ахборот технологияларидан бутунлай воз кечиш ўзини ўзи тараққиётдан ортда қолишга маҳкум этиш билан баробар.

Президентимизнинг «Юксак маънавият — енгилмас куч» асарида таъкидланганидек, ҳаётда инсонни қамолотга, юксак марраларга чорлайдиган эзгу роя ва таълимот билан ёвуз ва зарарли роялар ўртасида азалдан кураш мавжуд бўлиб келган. Компьютер ва интернет масаласида ҳам шу фикрни айтиш мумкин. Агар фарзандларимизга замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан тўғри фойдаланишни ўргатмасак, уларда компьютер техникаси бўлган илк кизиклишлар турли ўйинлар орқали ри-

вожланиб боради. Бундай вазиятда ёшлар онгини «ўраб-чирмаб», уни ўқима, буни кўрма қабилидаги таққидлар

қўлланмалар, виртуал лабораториялар яратилди. Мультимедиа марказида ҳам ЭАРлар яратилиб, умумтаълим мактабларига етказиб берилмоқда. Уларнинг барчаси таълимий аҳамиятга эга. Масалан, «Матн муҳаррири» ўйини орқали компьютерда ҳарф теришда ўн бармоқни ишлатишга ўргатилади.

Паркент туманидаги 11-мактабнинг информатика фани ўқитувчиси Нуриддин Мирзақодиров яратган «Алифбени ўргатиш»

дисти Баҳодир Болтаев. — «Сўз кетидан сўз келар», «Расм бўлакларини йиғиш» каби ўқув ўйинлари ва тренажёрлар мукаммаллиги билан ажралиб туради. Ҳозир ҳам болалар эътиборини тез жалб этадиган дастурлар яратиш устиди иш олиб борилаётган.

Айни пайтда республикамиз умумтаълим мактабларида ўқувчиларнинг кизиқлишлари таълимий мақсадга йўналтиришда электрон ўйинлардан самарали фойдаланилмоқда.

даланишнинг ҳам белгиланган меъёрлари бор. Монитор қаршида узоқ вақт ўтириш, оралик масофани сақламаслик боланинг жисмоний ва руҳий ривожланишига салбий таъсир кўрсатади.

— Компьютер билан ишлаётган болага ёруғлик нури юқори чап томондан тушиши, хона ҳарорати 24–25 даражани ташкил этиши лозим, — дейди шифокор Дилшод Бултуров. — Экрдан ва клавишлар кўзни қамаштирмаслиги, монитор ва кўз орасидаги масофа 50–60 см бўлиши керак. Монитор қаршида ўтиришда меъёр 8–11 ёшли болаларга 15 дақиқа, катта ёшдагиларга эса 25–30 дақиқа қилиб белгиланган.

Электрон ахборот ресурслари яратиш ва ўқувтарбия жараёнига таъбиқ этиш ишлари бутун янада изчиллик билан давом этмоқда. Бу борада қилинаётган ишлардан бири анъанавий «Электрон ахборот-таълим ресурслари» республика кўрик-танови бўлиб, жорий йил ноябрь ойида навбатдаги танлов ўтказилиши кутилмоқда. Унда кўплаб компьютер ўйинлари ва тренажёрлар ҳакамлар ҳайъати томонидан кўриб чиқилади. Ғолибликка муносиб тошлангари Республика таълим маркази ҳузуридаги Илмий кенгашда атрофчиқа ўрганилиб, республика миқёсида оммалаштиришга тавсия этилади.

**Соҳибжон УМАРОВ,
ТДЮ талабаси**

ЭЛЕКТРОН ЎЙИНЛАР

ўқувчига фойдами ёки зарар?

билан ҳеч нарсаси эришиб бўлмайди. Навкирон авлодни теран мантиқий фикрлайдиган, компьютер орқали билимлар олами сирларини мустақил идрок этадиган қилиб тарбиялашни даврнинг ўзи тақозо этмоқда. Бу эса миллий маънавиятимизга, умуминсоний қадриятларга зид компьютер ўйинларига қарши тура оладиган фойдали электрон ўйинларни яратиш заруратини тугдирди.

Республика таълим маркази ана шу мақсадда бир қанча ижобий ишларни амалга оширмоқда. Шу кунгача Халқ таълими вазирлигининг буюртмасига кўра, 119 номдаги электрон ахборот ресурслари (ЭАР) — ўйинлар, фильмлар, ўқув

электрон ўйини ёрдамида ўқувчилар ҳарфларни осон ўзлаштиради. «Саёҳат» ўйини ҳам ҳисоб-китобга онд тўрт амал (қўйиш, айириш, кўпайтириш, бўлиш) бўйича билимларни мустаҳкамлашда қўл келади. Бунда бир вақтнинг ўзига тўрт ўқувчи мусобақалашши мумкин. Тўғри жавоб берган бола манзилга яқинлашиб боради ва яқунда унга қизиқарли мультфильм кўйиб берилади.

— Компьютер ўйинлари фарзандларимизни ахборот технологияларидан самарали фойдаланишга ўргатиб, дунёқарашини ҳам кенгайтиради, — дейди Республика таълим марказининг таълим жараёнига АКТни жорий этиш бўлими мето-

— Бугунги глобаллашув даврида ўқувчиларнинг турли ёт роялар таъсирига тушиб қолишининг олдини олишда мактабнинг ўрни бекиёс, — дейди Наманган вилояти Чортоқ туманидаги 48-мактаб ўқитувчиси Дилмурод Холдоров. — Ўқувчилар «гейм-клуб» ва интернет кафеларда маънавиятимизга таҳдид қилувчи жангари ўйинларга муккасидан кетмаслиги учун Республика таълим маркази тавсия этган электрон ўйинлар жуда асқотмоқда.

Ўқувчиларнинг компьютер саводхонлигини ошириш билан бирга, замонавий ахборот технологиялари билан ишлаш кўникмасини ҳам шакллантириш лозим. Компьютердан фой-

(Давоми. Боши ўтган сонларда.)

Инсон турмуш даражасини анча юқори босқичларга кўтара олган мамлакатларнинг таърибаси шунга тасдиқладики, жамият ва шахс манфаатларини уйғунлаштиришнинг иқтисодий манбалари, аввало, товарлар ва хизматлар бозорига, махсулот ишлаб чиқарувчиларнинг ўз меҳнат натижаларини тенг айирбошлашларига асосланиши шарт экан.

Бунда, айниқса, физика ва иқтисод фанларини интегрativ ўқитиш усули ишлаб чиқаришнинг барча соҳалари учун кадрлар тайёрлашда катта имкониятларни юзага келтиради.

Бизнинг педагогик кузатиш ва таъриба-синов ишларимиз бу борадаги мавжуд методик адабиётлар, физика ўқитишда интегрativ материалларни танлаш қўйидаги дидактик мезонларга, хусусиятларга эга бўлмоғи зарурлигини кўрсатади:

1. Физикани ўқитишда танланган интегрativ билимлар мавзуга мос бўлиши, унинг моҳияти, хусусиятларини аниқ, кенг қамраши лозим.

2. Танланган интегрativ билимлар ўқувчиларнинг ўрганилаётган объектни ҳар томонлама тадқиқ этишига имкон бериши ва бу билан

ўқувчиларда илмий дунёқараши, оламнинг яхлитлигини англаши, фан асосларига қизиқишларини шакллантиришга ёрдам бермоғи зарур.

3. Танланган интегрativ материаллар ҳар бир мавзучун ўзига хос хусусиятга эга бўлмоғи керак.

4. Физикани ўқитишда танланган интегрativ материаллар, билимлар ахборот асри талабларига мос истиқболли мазмунга эга бўлиши зарур.

Интеграция, юқорида эслатиб ўтилганидек, мужасамлаштириш, яхлитлаш маъносини бериб, ўқувчиларнинг фанлардан олган билимларини умумлаштириш асосида, ҳодиса ва жараёнларни яхлит ҳолда тушуниши, илмий дунёқараши

ни ишлаб чиқиш зарурияти сезилмоқда. Чунончи:

— умумий ўрта таълим мактабларида физика ва иқтисод фанларини ўқитишда интегрativ мазмундаги билимларни педагогик муаммо сифатида илмий-назарий жиҳатдан асослаш;

— умумтаълим мактабларида физиканинг иқтисод фани билан интеграцияси мазмун ва ундан ўқув жараёнида фойдаланишнинг ҳозирги аҳволини таҳлил қилиш;

— умумий ўрта таълим мактабларида физика ва иқтисод фанларини ўқитишда интегрativ методдан фойдаланиш усулини ишлаб чиқиш;

— таълим жараёнида ўқувчиларда физика ва иқтисод

нима?", "Интегрativ материал деганда нима-ни тушунасиз?", "Интеграция таълимнинг қандай муаммосини ҳал этишда кучли восита сифатида иштирок этади?", "Борлиқни бир бутун англашда интегрativ билимлар қандай роль ўйнайди?" каби саволларга жавоб топишга ҳаракат қилинди.

"Таълимда интеграция" атамаси матбуот саҳифаларида кенг ўрин олаётган ҳозирги кунда ҳам кўпчилик ўқитувчиларнинг бу ҳақдаги тасаввурлари қониқарли эмаслиги аниқланди. Хусусан, умумтаълим мактабларида ўқитувчилар физика ўқитиш жараёнида интеграцияга қай даражада эътибор бераётганини аниқлаш мақсадида 40 нафар физика ва

Fikr, mulohaza, taklif

га таъсири.

3. Физикани интегрativ материаллар асосида ўқитиш ўқувчиларнинг фанга қизиқишларини ошириши, оламни яхлит ҳолда англаш кўникмасини ҳосил қилишга таъсири.

4. Физикани интегрativ материаллар асосида ўқитишдаги қийинчиликлар.

5. Физикани интегрativ материаллар асосида ўқитишнинг ўқувчилар ижодий қобилиятини ривожлантиришдаги аҳамияти.

6. Физикани ўқитишда, унинг табиий-ижтимоий фанлар, хусусан, иқтисод билан интеграциясининг иқтисодий масалалардаги аҳамияти.

7. Физикадан масалалар ечишда интегрativ ёндашувларнинг ўқувчилар билими, ижодий фикрлаши ва экологик маданиятига таъсири.

Бундай мазмундаги сўровнома саволлари орқали тингловчилар физикани иқтисод, шунингдек, табиий ва ижтимоий фанлар билан интеграллаштириб ўқитиш зарурлиги, умумтаълим фанлари бир-бирини тўлдириб боришини ва бир-бирига сингиб кетганини англашди. Муҳими — жараёнда физикани бошқа фанлар билан омикталлаштириб ўқитиш зарурлиги тушунилди.

Сўровнома таҳлилларида физикани интегрativ материаллар асосида ўқитиш имкониятларининг катталиги, ўқувчиларнинг фан асосларига бўлган қизиқишларини ошириш, мустақил ўқиб ўрганиш фаолиятларини ривожлантириш ижодий қобилиятларини аниқлаш ва касбга йўллашда муҳим аҳамият касб этиши аниқланди.

Ўқитувчилар билан ўтказилган сўхбатлар физикани ўқитишда интегрativ материалларни танлаш ва қўллашда учрайдиган қийинчиликларни ҳам аниқлаш имконини яратди.

Педагогик таъриба-синов жараёни 8—9-синфларда физикани ўқитишда иқтисоддан интегрativ материалларни танлаш ва қўллаш бўйича тавсия этилаётган методиканинг қай даражада самарали эканини аниқлашга ҳам ёрдам берди.

Хуллас, таъриба-синов жараёнида ишлаб чиқилган физика ва иқтисод фанларидан интеграллашган билимлар мазмунини ва шу асосда физикани ўқитиш орқали ўқувчиларнинг пухта ва самарали билим олишига, илмий дунёқарашини кенгайтириш ва оламнинг физик манзарасини етарли даражада тўлиқ тасаввур этишига муваффақ бўлинди.

О. КУВОНДИҚОВ,
физика-математика
фанлари доктори,
профессор,
Ш. КУВОНДИҚОВ,
иқтисод фанлари
номзоди, доцент

ФАНЛАРАРО ИНТЕГРАЦИЯ

ёхуд унинг таълим тизимидаги ўзига хос ўрни хусусида

кенгайтириш, фаол фикрлашга имкон яратиши билан муҳим аҳамият касб этади. Бунинг учун физика ва иқтисод фанларидан интегрativ таълим бериш методикаси-

фанларидан интеграллашган билимларни тизимлаш;

— физика ва иқтисод фанларидан интеграллашган билимлар ва уларга доир масалаларни ечиш ана шулар сирасига қиради.

Физика ва иқтисод фанларидан интеграллашган билимларнинг мазмунини аниқлаш ва уларни тизимлаш берилган кўрсатилган. (жадвалга қаранг).

Айтиш жоизки, биз айнан шу мавзу доирасида жойларда педагогик кузатиш ва таъриба-синов ишлари олиб бордик. Жараёнда анкета-сўров йўли билан умумий ўрта таълим мактаби ўқитувчилари, ўқувчиларининг ўқитиш ва ўрганиш фаолиятлари ўрганилди, шу нуктаи назардан мактаб ўқув дастурлари, дарсликлар таҳлил этилди ва натижада вазифалар, уларни бажариш кетма-кетлиги белгиланди.

Самарқанд вилоятининг турли умумтаълим мактабларида, Жиззах шаҳридаги 15-мактабнинг таърибали физика ўқитувчиси Т. Қўзибоев ва Абдулла Қодирий номидида ЖДПИ тадқиқотчи С. Ҳазраткулов томонидан 2012 йилнинг 4 ойи давомида физика билан иқтисодни интеграллаб ўқитиш бўйича таъриба синов ишлари олиб борилди. Шу билан бирга, умумий ўрта таълим мактабларида физикани ўқитишда ўқитувчилар интегрativ билимлардан қай даражада фойдаланаётганлиги ҳамда дарсларда бу вазифани ҳал этишнинг аҳволи ҳақида Жиззах вилоят педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти доценти Х. Инатов билан тадқиқотчи ҳамкорлигида физика курси тингловчилари ўртасида давра сўхбатлари ўтказилди. Бунда "Интеграция

иқтисод фанлари ўқитувчиларига қўйидаги саволлар билан мурожаат қилинди:

1. "Интеграция" сўзининг маъносини биласизми?

2. Сизнингча, физика дастури, дарсликларида иқтисодга оид интегрativ материаллар етарлими?

3. Физика дарсларида иқтисодга оид интегрativ билимларни қўллайсизми?

4. Амалдаги дарслик ва дастурларда ўқувчилар ўзлаштириши қийин мавзулар мавжудми ва уларни интеграция асосида тушунтиришнинг тўлиқ имкони мавжудми?

5. Физика ўқитишда фанлараро алоқадан фойдалана-сизми?

Ўқитувчиларнинг юқоридаги саволларга берган жавоблари таҳлилининг кўрсатишча:

— биринчи саволга ўқитувчиларнинг 89 фоизи — "Йўқ", 11 фоизи — "Ҳа" деб жавоб беришган;

— иккинчи саволга ўқитувчиларнинг 98 фоизи "йўқ" дейишган;

— учинчи саволга 72 фоиз йўқ, 6-, 7-, 8-синф физика дарсликларида иқтисодга оид интегрativ материаллар кам берилган, деган жавоб олинган;

— тўртинчи саволга 97 фоизи — "ҳа" деб жавоб беришган.

Шундан кейин Жиззах ВПКҚТМОИ доценти Х. Инатов томонидан физика курси тингловчиларига "Фанлар ривожланишида интеграция", "Физика ўқитишда интеграция" каби мавзуларда дарслар ўтилди.

Кузатиш жараёнида физика ўқитувчиларига берилган анкета саволлари асосида қўйидаги масалалар ўрганилди:

1. Ўқитувчиларнинг интеграция тўғрисида тушунча ва билимлари қай даражадалиги.

2. Физикани интегрativ материаллар асосида ўқитишнинг ўқувчилар билими сифати ва самарадорлиги-

Физика ва иқтисод фанларидан интеграллашган билимларнинг мазмунини ва уларни тизимлаш жадвали

Физикавий тушунчалар	Иқтисодий тушунчалар
Ички ёнув двигатели, текис, нотекис ҳаракатлар	Автомобилга бўлган эҳтиёж
Металлларнинг хусусиятлари	Металл пуллар
Трактор, кетмон, поезд	Меҳнат ресурслари ва ишлаб чиқариш воситалари
Қалам, пичок, соат, калькулятор, велосипед, автомобиль	Ишлаб чиқариш истеъмол объектлари
Пахтадан газлама тайёрлашнинг физикавий хусусиятлари, айланувчи механизмлар, тола ва унинг пишиқлиги, эластиклиги	Бирламчи иқтисодиётнинг қайта ишловчи хизмат кўрсатиш тармоқлари
Футбол тўпи, теннис ракеткаси	Шахсий эҳтиёжлар
Металл, машина	Ишлаб чиқариш эҳтиёжлари
Юқоридан қия текислик бўйлаб ташланган жисмининг ҳаракати	Ишлаб чиқариш имкониятларининг чизмада кўриниши
Маълум бир массали идеал газ изотермик кенгайтиришнинг (P,T), (T,P) ва (V,P) ўқларида график равишда тасвирланиши	Талаб чизиги (товар нархи, товар миқдори муносабатлари)
Иш миқдори (F ва S орасидаги муносабатлар)	Талаб чизиги (P-нарх Q-талаб миқдор)
Маълум массали идеал газ температурасининг ўзгариши	Талаб чизигининг чапга ва пастрга D, дан D _г га силжиши (нарх ва миқдор)
Механик ҳаракат	Динамикада талаб ва нарх орасидаги функционал алоқалар
Кўчишнинг вақтга боғланиш графиги	Ўзаро боғланган бозорларда талаб ва таклифларни ўзгартириш
Нотекис ҳаракат. Ўртача тезлик	Ўртача ўзгарувчи ҳаракатлар

Шовкин-суронга тўла шаҳар муҳити асаби тоғдек мустаҳкам инсонни ҳам толқитиради. Шунда кўнгилда оғир рухият пардасини бир четга суриб, сўлим табиат кўйига, тинч гўшаларга сайру саёҳат қилиш истаги тугилади одамда. Ишдан ё ўқишдан уч-тўрт кунга жавоб оласизу, тайёргарликни бошлайсиз. Борадиган жой тайин, хордик чиқариш «сценарий»си ҳам деярли ўйланган. Аммо... Бир муаммо борки, унга доим ҳам рисоладагидек ечим топилавермайди. Яъни, тураржой масаласи режаларингизни барбод этиши мумкин!

Шу боис хорижлик мутахассислар дам олувчилар, сайёҳларнинг мушкулени оson қилиш, кўнгилдагидек хордик чиқариш учун хотиржам йўлга отланишни таъминлаш мақсадда антика «юрар уй»лар ихтиро этишганки, уларга қадамранжиди қилсангиз, бу муаммони буткул унутасиз.

Эътиборлиси, «Гилдиракли уй»лар аввалига уйсизлик муаммосини бартараф этиш учун

кат шундай транспорт воситаларини ишлаб чиқариш, таъмирлаш, жиҳозлаш ва сотиш билан шуғулланувчи завод ва компаниялар борки, уларнинг йиллик даромади автомобиль ишлаб чиқарувчи йирик корхоналар жамғараётган маблагдан кам эмас. Ваҳоланки, уларнинг аксарияти иккиламчи бозор маҳсулотларидир, дейилади avtolord.ru манбасида.

Иккинчи жаҳон уруши ниҳоясига етгач, ҳашаматли автобуслар ишлаб чиқариш кенг йўлга қўйилди. Бу эса йўлларнинг кенгайтирилиши, текис ва раво ҳолга келтирилиши ҳамда минглаб автошаҳарчалар бунёд этилишига сабаб бўлди. «Гилдиракли уй» дея ном олган автобуслар таснифига кўра, А, В ва С тоифаларига бўлинади. Улар орасида А тоифасига мансуб энг қиммат, аниқроғи, қиймати миллион долларга тенг «уй-автобуслар» кўрган кишини ҳайратлантиради.

Одатда, В ва С тоифасидаги уй-автобуслар тайёр маҳсулотни қайта ишлаш, реконструкция қилиш эвазига яратилади. АҚШ, Мексика ва Кана-

ларидан ҳам унумли фойдаланиш, салон имкониятларини инobatга олишни унутишмайди. Кўп қаватли тураржойдан мутлақо фарқ қилмайдиган бундай «уй»ларнинг узунлиги 12—14 метрни ташкил этса, кенглиги дераза тоқчалари учун мосланган бўртмалари билан 4 метрга етиши мумкин. Шу боис унинг ҳаракатланаётганда бошқа транспорт воситаларига ҳалақит бермаслиги, шунингдек, йўллар ҳолатига зиён етказмаслигига қатъий эътибор берилади.

Биласизми, Американинг аксарият аҳолисида айнан шундай «квартира»дан бошқа ҳеч

«Marathon Coach» фирмаси бирмунча ёш компания бўлишига қарамай, тадбиркорлик бора-сида сафдошларидан анча илгарилар кетди. Фирма соҳибби Боб Шуллерхорн гоёси ва тақлифига биноан илк марта жуда катта от кучига эга, дунёдаги энг қимматбаҳо «мотор-хоум»ларни ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бу эса «Marathon Coach»нинг нуфузи кескин ортишига сабаб бўлди. Доимий рақобат ва молиявий инқироз шароитида «синиб» қолмаслик учун RV автобуслари интерьерларини харидорлар учун идеал даражада безатишга ургу берилди — табиий

ва фарзандлар учун торлик қила бошлагач, ихтирочи эрхотин яна бир эски автобусни топиб, болалари учун таъмирлаб берди. Айнан шу ҳодиса RV кўринишидаги автобус-уйларнинг яратилишига туртки бўлганди.

Ньюэлл тадбиркорлик фаолиятини автобус шасси(гилдираклар ўрнатилган рама)ларини сотиб олишдан бошлади.

Бундай кўринишдаги автобуслар 2006 йили ишлаб чиқарилган ҳамда жуда қисқа вақт ичида барчаси сотиб бўлинган. «Newell Coach» маҳсулоти.

Чунки уларга ўз фантазиясидан келиб чиққан ҳолда ўрча(кузов) ясаш ва ўрнатиш мумкин... Давр қанча илгарилар кетмасин, уй-автобуслар саноати ҳамон шу мезонга амал қилмоқда. Бугун Ньюэллар Америкадаги бадавлат, бообўр оилалардан бири сифатида энг қиммат ва машҳур автобуслар ишлаб чиқарувчи заводга эгалик қилади.

Бундай уй эгалари энг

ҲАЁТИЙ ЗАРУРАТ БОИС ЯРАТИЛГАН ГИЛДИРАКЛИ «УЙ»ЛАР

«Гилдиракли уй»ларни тузилишига кўра, 2 гуруҳга ажратиш мумкин: а) транспорт шассига ўрнатилган яхлит «уй»; б) автомобиль ёрдамида тортиб юриш учун мўлжалланган прицеп(тиркама) «уй». Биринчи тоифадаги «уй»лар автоуй, кемпер, автокемпер, автокарвон каби атамалар билан номланган бўлса, иккинчи тоифадаги тураржойлар дача прицеппи, карвон, трейлер деб аталади.

яратилиб, кейинчалик ўзига хос дам олиш, сайру саёҳат воситасига айланган. Биз учун у қадар таниш бўлмаган ажнabий атама «RV», яъни «Recreation Vehicle» Фарб мамлакатларида аллақачон оммалашиб улгурган. Бу оромгоҳлар саёҳатлар учун мўлжалланиб ишланган, ортига юк араваси ёки кичик ётоқли кажава қўшилган енгил автомобиль эмас, балки том маънода бугунги даврга хос цивилизацияни ифодаловчи ажабтовур кашфиёт. Ҳозир фа-

дада харидор талабига кўра, мослаштирилган автобус корпуслари яратилади ва жиҳозланмаган ҳолда(ўриндиқларсиз, қўпламаларсиз, ўлчов асбобларисиз) «уйсозлар» ихтиёрига топширилади. Бундай нотаёир маҳсулот мутахассислар тилида «bus-shell»(бўм-бўш автобус) дейилади. RV фирмалари эса харидорнинг таъби ва ҳамёнига қараб, «имморат»нинг ички қисмини безайди. Табиийки, усталар бу жарабнда автобуснинг майда детал-

вако йўқ. Улар учун аслида «уй-автобус»лар беташиш яшашига энг қулай тураржой ҳисобланади. Бир ҳудудда умрбод ёки узоқ вақт туришига одатланмаган, айниқса, тоза ҳаволи табиатга эга штатлар томон тез-тез кўчиб юришни хуш кўрувчи океанортликлар учун чиндан ҳам RV маҳсулотлари айни муддаодир. «Гилдиракли уйлар» махсус автошаҳарчаларга етиб олишган, у ердаги умумий канализация, иссиқ-сувук сув тизими ҳамда электр тармоғига уланган. Тураржой рақами автоуловининг ўрнатиш тартибига қараб белгилаб қўйилади, масалан, 42-«уй-автобус» ва ҳоказо...

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, «Marathon Coach» ҳамда «Newell Coach» компаниялари энг кўп миқдорда RV автобуслари ишлаб чиқарувчи фирмалар саналади. «Marathon» юқорида айтганимиздек, нотаёир автобусларни сотиб олади. Бу борада улар билан «Prevost Coach» фирмаси ҳамкорлик қилади. «Newell Coach» фирмаси эса ҳамма ишни ўзи бажаради. Компания муҳандислари автобуснинг ташки ва ички ранглари, безаклари ўзаро мутаносиб бўлишига, ҳар бир хона нозик дид билан ишланишига катта эътибор қаратишади. Бунда ҳатто салондаги чироқлардан таралаётган нур ранги ва ёруғлик кенглиги ҳам инobatга олинади.

1983 йили асос солинган

хонашўлар ишлатила бошланди: ошланган тери, олий сифатли газлама, дарахтлардан ишланган қимматбаҳо мебеллар — оддий автобусни ҳашаматли ва бежирим кошонага айлантирди-қўйди.

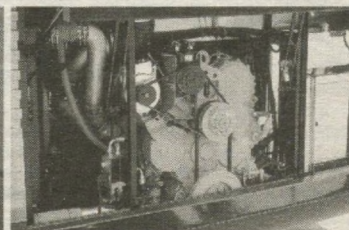
1969 йили ташкил этилган «Newell Coach» фирмасининг ажойиб тарихи бор. Avto-bavaria.ru сайтида ёзилишича, уй-жойга эга бўлмаган ёш келин-куёв — Ньюэллар оиласи эски автобусни сотиб олиб, уни яшаш учун мослаштирди. Айтиш жоизки, ўша даврларда америкалик минглаб ёш оилалар айнан уйсизлик муаммоси туфайли овозагарчилик, саргардонликка дуч келишар ва ажралишга мажбур бўлишарди. Уй-автобуслар катта ҳаётга кириб келаётган янги оилаларнинг ижтимоий турмушини яхшилаш борасида жиддий қадам эди.

Орадан бир неча йиллар ўтиб, Ньюэлларнинг болалари дунёга келди. Автобус ота-она

сўнгги русумдаги аудио-видео аппаратура, Ер шарининг исталган нуқтаси билан алоқа ўрнатиш имконига эга йўлдошли антенна билан таъминланиши хусусида гапирмаса ҳам бўлади. Шунингдек, харидор тақлифига кўра, уй шароитига мосланган кинотеатр ҳам ўрнатиш мумкин. Навигация тизими ва компьютер таъминоти стандарт асосида жамланган. Йўлда юрганда, авто шаҳарчадан ташқарида бўлганда, юз-қўлни ювиш, истеъмол қилиш ҳамда ҳўжалиқда ишлаш учун сигими 200 литрга тенг сув идилари ҳам мавжуд. Кўплаб RV автобусларида иккита аккумулятор батареяси бўлиб, борт тармоғи ва 24 вольт қучланишли алоҳида генератор билан ҳам таъминланган. Баъзан яқин танишлар, дўстлар билан театр, кинога, рестороанларга бориш учун автобус ортига енгил автомобил ортилган арава ҳам улаш мумкин...

Чиндан ҳам мажбурият, ҳаёт қийинчиликлари кўпинча кишини ўйлашга, муаммоларни ҳал этишнинг энг макбул йўлларини топишга ундайди. Натижада оламшумул кашфиётлар, ихтиролар дунёга келади. Тарих зарваракларида бундай мисолларни истаганча учратиш мумкин. Ўз жозибаси, ихчамлиги ва ҳар томонлама қулайлиги билан одамларни ҳайратга солаётган, хотиржам саёҳатга чорлаётган, шунингдек, аҳолиси кўп мамлакатларда, шаҳарларда уйсизлик муаммосига барҳам беришда тобора ўз ўрнига эга бўлиб бораётган автобус-уйлар ҳам зарурат туфайли кашф этилган ажойиб топилдикдир.

Зоҳиджон ХОЛОВ тайёрлади.

ОФИР БУЮМНИ КЎП
КЎТАРМАНГ

Оғир сумкаларни кўтариш умуртқа поғонасига шикаст етказиш билан бирга, инсон кайфиятига ҳам салбий таъсир қилар экан. Хитойлик ва сингапурлик олимларнинг фикрича, оғир нарсаларни кўтариб юриш депрессияга олиб келади, дея маълум қилди «Mobus.com» портали.

Сингапур Миллий университети ва Гонконг университети тадқиқотчилари мунтазам равишда оғир сумка кўтариб юришнинг инсон руҳиятига таъсирини ўрганишиб, бундай кишиларда депрессиянинг юзага келиши ва ривожланиши анча юқори бўлишини қайд этишди.

Тажриба шуни кўрсатдики, оғир буюмларни кўтариш натижасида юзага келадиган физиологик ҳиссиётлар инсоннинг му-

стақил фикрлаш қобилиятига салбий таъсир ўтказди. Эътиборлиси, одамларга вази енгил буюмлар ёки ёқимли нарсалар ҳақида ўйлаш таклиф этилганида салбий таъсир камайиши кuzатилган.

КЎТЕДА КУЗАТИЛГАН ЖОНЛАНИШ

Каффенклуббен оролидаги кутбдан атиги 707 километр масофада жойлашган кўл, кўп йиллардан бери олимлар ўртасида мунозараларга сабаб бўлаётганди. Мутахассисларни нитрат моддасини сувнинг равишда орттириш ёки тобора кучайиб бораётган глобал иссиқ таъсири туфайли табиий равишда ҳудудни «жонлантириш» мумкинми, деган савол ўйлантираётганди. Франциядаги Франш-Конте университети профессори Бьянка Перрен раҳбарлигидаги халқаро олимлар гуруҳи мазкур саволга жавоб топганга ўхшайди, дейилади «Нью Сайентист» («NewScientist») маибасида.

Ҳозирги мураккаб шароитларга қарамай, қачонларлир Каффенклуббен кўлида ҳаёт қайнаган: кўплаб цианобактериялар умргузаронлик қилган. Юзасидаги муз қатлами қалинлиги мунтазам равишда ўзгариб туради. Айни пайтда ҳаттоки 1-2 метр муз остида ҳам цианобактериялар

яшаш ҳусусиятига эга. Улар ёз пайтида муз остидаги ҳаво ҳарорати 1,6 даражага етганда, айниқса, фаоллашади. Шунга қарамай, нисбатан мураккаб организмларга кўлда яшаш осон эмас. Бу бугунги вазият, лекин тахминан 3 500 йил илгари кўлда бир қанча диатом турдаги сув ўтлари ўсган. Салкам 2 400 йил аввал эса ҳудудда ҳароратнинг пасайиши туфайли ўсимликлар йўқолиб кетган. Айни пайтда эса

ўсимликларнинг ҳаётга қайтиши учун илиқ об-ҳаво шароити мавжуд. Кўл жуда ҳам шимолда жойлашгани боис бундай имконият фақат 1960 йилда кузатилган. Шу даврда мутахассислар ҳудудга дастлабки диатом сув ўтининг ўсганини пайқашди. 2011 йилга келиб эса, уларнинг сони 20тани ташкил этди.

Оролда нитрат моддаси ортиши кузатилмайдми, чунки бу ерда қишлоқ ҳўжалиги йўлга қўйилмаган. Демакки, кўлга ҳаётнинг қайтиши фақат глобал иссиқ таъсирида бўлган, дейишмоқда мутахассислар.

СТОУНХЕНЖДА ЯНГИ СУРАТЛАР
АНИКЛАНДИ

Британиялик археологлар лазер сканерлаш ёрдамида Стоунхенж плиталарида аввал маълум бўлмаган суратларни аниқлашди. Мавзуга оид мақола «Британия археологияси журнали» («British Archaeology Magazine»)да нашр этилди.

Машҳур ёдгорликдаги барча 83та плита тижорат компанияси томонидан сканерланиб, уч ўлчамли тасвирлар археологлар томонидан таҳлил қилинди. Мутахассислар плиталар юзасида 72та аввал номаълум бўлган суратларни қайд этишди. Уларнинг 71тасида бронза асрининг болтаси (ёки қадимий ойболта), яна бирида эса ханжар тасвирланган. Олимларнинг таъкидлашича, суратлар милoddан аввалги 1500—1800 йилларга тегишли экан.

Оддий кўз билан қараганда, суратларни пайқашнинг иложи йўқ — улар фақат тошнинг сирти ўзгарганда намоён бўлади. Тасвирлар плитанинг нисбатан тўқроқ қисмига ўйилиб, вақт ўтгани сари янада қорайиб, қисман парчаланган. Бундан олдин, 1950-йилларда ҳам шу каби шакллар аниқланган. Янги изланиш эса тасвирлар қутилганидан ҳам кўп эканини кўрсатди.

Наргиза РУСТАМБЕКОВА тайёрлади.

Германиянинг Шимолий Рейн-Вестфалия, Гессен, Куйн Саксония, Рейнланд-Пфалц ва Бавария провинцияларидаги 34та шаҳарда ўттиз мингдан ортқ шифокорлар иш шароити, тўланаётган маош миқдори, тиббий сугуртадан ажратиладиган ҳақ тақсимланишига қарши норозилик намойишларида иштирок этди.

Ирландияда нефть конларини излаш билан шуғулланаётган «Providence Resources» компанияси мутахассислари биргина Баррироў ҳудудидан 280 миллион баррель нефть қазиб олиш мумкинлигини ҳисоблаб чиққач, мамлакат келгусида «қора олтин» захираси бўйича етакчилар қаторидан ўрин олиши баҳорат қилинмоқда.

Хитойнинг компьютер технологияларини ишлаб чиқарувчи «Леново» («Lenovo») компанияси 2012 йилнинг учинчи чорагида шахсий ЭХМларни фойдаланувчиларга етказиб бериш борасида 2006 йилдан бери етакчилик қилаётган океаноритлик рақиби «Ҳьюлетт Паккард» («Hewlett-Packard») корпорациясини атиги 0,2 фоиз кўрсаткич (мос равишда 15,7 ва 15,5 фоиз) билан ортда қолдири.

Пуэрто-Рико ҳокимияти 9—15 сентябрь кунлари ҳашаротлар орқали юквчи денгиз безаги бўйича 342та янги ҳолат (бу кўрсаткич 2011 йилга нисбатан икки баробар юқори) қайд этилгач, оролда касаллик эпидемияси бошланганини расмий равишда маълум қилди.

«Steel Panther» МЧЖ

ALPOMISH

АУДИО КИТОБЛАР:

www.audiobook.uz

- «Алпомиш» халқ қаҳрамонлик достони
- Фафур Фуломнинг «Шум бола» асари
- «Ўзбек халқ эртаклари»
- «Шарқ эртаклари»

Шаҳар китоб дўконларидан сўранг.

Тошкент шаҳри бўйича бепул етказиб беришга буюртмалар қабул қилинади.

Телефон: (+99871) 262-15-48

Кутубхоналар,
ўқитувчилар ва
тарбиячилар учун

20%
чегирма
мавжуд

Тошкент хизмат кўрсатиш ва сервис касб-хунар коллежи куйидаги лавозимларга ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ:

- физика фани ўқитувчиси;
- информатика фани ўқитувчиси;
- кимё фани ўқитувчиси;
- тарих фани ўқитувчиси (рус тилида);
- директорнинг ўқув ишлари бўйича ўринбосари;
- директорнинг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари;
- директорнинг ишлаб чиқариш таълими бўйича ўринбосари.

Танлов учун керак бўладиган ҳужжатлар:

- сўровнома ва таржимаи ҳол;
- маълумоти ҳақидаги ҳужжатнинг асл нусхаси;
- илмий даража ва илмий унвонлари ҳақидаги ҳужжатларнинг нусхалари (мавжуд бўлса);
- 4х6 см. ўлчамдаги 4та фотосурат.

Манзил: Тошкент шаҳри,
Талабалар шаҳарчаси, 75-уй.

Тел.: 246-04-00

Тошкент шаҳар педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти раҳбарияти ва жамоаси халқ таълими фидойиси, педагогика фанлари доктори, профессор Жўра Йўлдошевга турмуш ўртоғи Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи

НАЗИРА аянинг

вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети қошидаги 3-сонли академик лицей жамоаси академик лицей ўқитувчиси С.Абдуллаевга отаси

УЧКҲН отанинг

вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

Gurung

ЖАЗОНИ ЁМФИРГА
ЎХШАТИНГ...

Албатта, бу киёс сизга ғалати туюлиши мумкин. Лекин ҳаётда босиб ўтилган йўллар инсонни жазодан чўчимасликка, аксинча, ҳатто атрофингиздагилар, яқинларингизнинг қайсидир маънодаги қойишлари, қандайдир тўсиқларга учраш, мушкулотлар билан дучлашишдан ҳам ҳикмат қидиришга ундар, ўргата борар экан. Эътибор беринг-а, ёмғирдан кейин бутун олам яшнаб, яшариб кетгандек кўзингизни яшна-тади. Нега? Чунки осмоннинг бу тўхфаси дов-дархатлару гул-гиёҳларни чангу гўборлардан поклайди. Чанг кўчаларни, йўлу йўлқаларни «савалаб» борлиқни тупроқ ҳидига тўлдиради.

Бир зиёли аёлни биламан. Жуда бамаъни, суҳбатидан ҳузур қиласиз. Бир куни уни дорихонада учратиб қолдим. «Нафс ўлгурга эрк бериб юборган эканман. Жазосини оламан. Организм ҳам «Бизни эҳтиёт қил, ҳаддингдан ошма» деган маънода огоҳлантириб қўйди...» дейди у жилмайиб. «Тавба,

дард жонингни қийнаб турса-ю, опанинг мамунлигини кўринг», дейман ичимда. «Агар вужудингиз шундай «қўзғолон» қилиб турмаса, баъзида ҳалолни ҳаромдан ажрата олмай қоласан киши», дейди у яна таажубланганимни кўриб. Хуллас, опа ишдан қайтаётгани кетганидан кўча бўйидаги сомсахонага бурилганини кўз ўнгидан ўтказди. Чиндан ҳам, кўнгли

Ҳар бир ишни ҳалол-покиза адо этинг. Кўпчилик чин дилдан сизга раҳмат айтса, барақангиз бўлади, — деди у эғнидаги чиркин фартугига қўлини артаётган сомсапазга қараб. — Бугун мен индамай, ичимда «Олганинг ош бўлма-син», дея кетсам, эртага яна кимдир буни сўзсиз такрорласа, билингни, норизоликлар йўлингизни қирқапти. Мен сизни шу азобдан қутқазиб учун хатонгизни далил-лаб беришга жазм этдим.

Опа шу кунни сомсапазлар олдида анчагина туриб қолди. Аммо эртасига жуда суюнди. Атайлаб йигитларнинг ишини узокроқдан кузатаркан, кечанинг ўзидаёқ иш ўринларининг ҳашо-ратларга қарши дориланиб, масалликларнинг сифатига алоҳида эътибор қаратишгани, либосларининг оппоқ ювилиб дазмолланганидан кўнгли алланечук хотиржамлик топгандек бўлди. У хасталанмаганида, эҳтимол, лоқайдлик балосидан қутулолмас, балки сомсапазлар ўнлаб кишиларнинг саломатлигига зарар етказгудек даражада фаолиятларини давом эттираверишарди.

O'ylab ko'rganmisiz?

уни огоҳлантирган, тандирдан узилган иссиқ сомсани «Есаммикан, йўқми?» деган ўй ҳаёлидан ўтган эди. Ҳатто ичкари томонга мўра-лаб, чивинларнинг «ғув-ғув» стол атрофида ғужгон ўйнашаётганига ҳам ғувоҳ бўлганди. «Нафсимни қондиришга ошиққандан кўра сомсапазларга бир оғиз дашном бериб ўтганимда ҳам ўзимга, ҳам бошқаларга нафим теккан бўлармиди», деган фикр билан дорихонадан қайтаётгани, тандирга ўт қалаётгани йигитлар томонга юрди.

— Сиз ҳали ёшсиз.

Қиз жуда гўзал экан. Ой уялиб осмон токида туннинг бағрига бекингани шундан экан. Бу сулувнинг қалби хуснидан-да хушрўй эканки, мисоли ёқут кўзнинг узук чамбарига сингиб, жамлиқда зебу зийнат шаклида товлангани бундан экан. Онаси уни юрак-кинамининг малҳами, дея вояга етказибди. Отаси хонадонининг гули, жаннат ато этгучи малагим, дея кўз қароғида асраб улғайтирибди.

КЎНГИЛИНИНГ ЭРТАГИ

Йиллар ўтаверибди. Қизнинг бўйи чўзилгани сари кўнглидаги меҳр аталмиш туйғу ҳам жилоланиб, оролана бораверибди. У нега ишқи тушса, унга шунчалар бир покиза, беғубор ҳислар билан боғланарканки, бу риштани узмок, ёхуд поймол этмок ўзни ўлдирган билан баробар экан. Шу боис ҳам «Она» деганида волидаи муҳтарамаси бор армону андуҳларини унутар, «Отам» дея истиқболига чиқса, падали бузруқвор вужудидан ҳорғинлик дув-дув тўкиларкан.

Туйғу

Жилмайса, хонадонлари чарақлаб, саллона чиқса, йўлу йўлқалар яшнаб, райхонлар ҳидига тўлиб кетаркан. Вожабаки, кун келиб дилбар санам севги дарди-га мубтало бўлибди. Оҳ, ёнибди, дил вужудга, вужуд дилга айланиб, муҳаббат қўйибди бир бедавога. Кўз ундан бошқани кўрмас, хаёл ундан бошқага ошно бўлмас экан. Уни шу қўйга солаётган юрагидagi жавоҳир — ўтлғи Меҳр экан, аслида. Бу гўзал, дурдайн дилрабо туйғу жаваб излар экан йигит кўнглидан. Во дариг, капалакмисол гул баргидин гул баргига кўниб орому лаззат олмокка ўрганган «ошиқ» дилидаги ҳардамхаёл ҳислар эса сулув қизнинг тонги шудринглардек беғубор ва мусаффо кечинмалари-ла ўйнашиб, қуввату роҳат топпоқчунгина у томон «тал-

пинаркан». Меҳр олов бўлиб йигитнинг қалбидан ҳарорат излабди, алдоқчи эҳтирос пешвоз чиқибди унинг йўлига. Меҳр ўзини қўйга жой топмайин қувонибди, лов-лов ёнибди. Мисоли кўзга бокиб, ўз кўнглининг соясини кўргандайин «Бу туйғуларимга берилган жаваб», дея алданибди. Ёмон алданибди, ёмон куйибди. Шундай гўзал Меҳр ҳатто номи-да йўқ ҳиссиётнинг йўллариди қурбон бўлибди. Увол бўлиб, сарғайибди, сўлибди. Унинг озорлариди қидолмайин баҳор ёзнинг этакига ёпишибди,

ёз ҳали шарбатга тўлмаган боғлари билан кузакка қўл чўзибди, куз на қиларин билмай, сарғиш япроқларини қишнинг аёзларига узатибди... Тўрт фасл гирдобига ўзини отган Меҳр на тун, на кун, на ою йиллар бағридан дардига малҳам тополмайин, сим-сим тўкилиб, майсаларнинг япроғига кўнибди. Лек дир-дир титрашдан ўзин тўхтатолмасмиш... Шу-шу, уни на Қуёш, на Ой кўрибди. Тонгларни гул япроқлариди қалтираб турган шудрингга кўзингиз тушганми? Табиатнинг бу тароватини на қафтингизга ололасиз, на севиб сийла-йил биласиз. Бу гўзал қизнинг ўтлғи муҳаббати, исроф бўлган туйғуларининг субҳида сабоаларига сўйлаган арзи, нолалари, андуҳлари — шаффоф шудрингларга айланган кўз ёшлари экан!

Ўлкамизда куз. Қайга қараманг, кечагина ям-яшил тусда бизга завқ-шавқ улашиб, мусаффо ҳаводан нафас олишимизга хизмат қилган дархатлар япроқларини «дув-дув» тўқаётганига дуч келасиз. Афсуски, баъзида ана шу хазонга айланаётган барглари йиғиб кўмиш ёки тегишли жойларга олиб бориб ташлаш ўрнига ёқаётганларига ғувоҳ бўламиз.

Tabiat va biz

Шамолда елиб, оёғингиз остига сочилаётган япроқни қўлингизга олиб, бармоқларингиз билан силасангиз мойсимон ҳолатни сезасиз. Бу йил давомида йи-

ди: бўғувчи, яъни ис гази, углеводород, азот оксиди, карбонат ангидрид... Транспорти дудбўронларидан ҳавога чиқариладиган қурум тунунларининг 35 фоизини ўсимлик олами ўзига сингдиради...

Хазонлар ёқилганда ўша захарли моддалар нафас йўли орқали инсон организмига тушиши, ҳатто саратон касаллигини юзга келтириши мумкин. Бунда марказий асаб тизимига наркотик таъсир этиш натижасида ҳавфли ўсма ҳосил бўлиш ҳоллари ҳам кузатилади. Агар автомобиль ёниғисиз этили бўлса, таркибида кўрғошин аралашмаси ҳам бўлади. Хазонларга қоришиб ёнган кўрғошин эса марказий асаб тизимини ва қон

ХАЗОННИ ЁҚМАНГ!

ғилган зарарли чиқиндилардир. Илмий манбаларда қайд этилишича, хазонлар ёқилганда захарли моддалар тутун орқали ўрлаб, организмга жиддий зарар еткази бошлайди. Дейлик, тутун таркибида оғир металллар, фотохимёвий оксидлар(смоглар), углеводород оксидлари, азот ва сульфат кислотаси, диоксинлар бўлиши мумкин. Айтиш жоизки, автомобиллардаги бензин ёниши натижасида зарарли моддаларни ҳосил қила-

ишлаб чиқариш органларини захарлайди. Қизил, оқ қон дончаларидаги кислородни ўзига ютиб олади. «Қоннинг очикиши» деган дард ана шу йўсин «туғилади».

Баъзида хазонларни тунда «ҳеч ким кўрмайди» қабилда ёқишади. Инсон организмнинг энг толиққан пайти тунги соатларга тўғри келар экан. Чарчаган вужуднинг зарарланиши, иммун тизимнинг хасталанишига энг қулай палла ҳам ана шу ҳорғинликдир. Айниқса, кислород танқислиги сезиладиган юқори қаватларда истикомат қилувчилар бундан кўпроқ азият чекадилар. Тонгги дармонсизлик, ҳафсаласизлик, демакки, янги иш қилиниб баракасизлиги — барчаси «ахлатлардан осмон қутулиш»нинг касридир.

Шу ўринда яна бир фикр устиди тўхталмоқчи эдим: ёнаётган хазон фақат инсон организмигагина эмас, бизга ризқ рўз улашиб турувчи она заминимизнинг емирилишларига ҳам сабабчидир. Бизнинг бундай ноҳўя уринишимиз тупроқдаги турли микроорганизмларнинг нобуд бўлишига, таркибининг бузилиб, эрозия ҳолатини кучайишига олиб келади. Шундай экан, табиатни асрайлик. Она табиатга етадиган ҳар бир озор инсонларга ҳам ўз салбий таъсирини ўтказмай қолмайди.

Нигора ТҲИМУРОВА,
Навоий давлат педагогика институтини ҳузуридаги
1-академик лицей ўқувчиси

КУЛГУ — ЖОНЛАРГА
МАЛҲАМ

— Эй, ошнажон, бир пайтлар жуда бўш, латта эдим, — дебди бир йигит дўстига.

— Энди-чи, анча қотиб палосга айландингми, — дея жаваб берибди иккинчиси ҳам бўш келмай.

Бир қорхонага ишга қабул қилинаётган ёш мутахассисдан, шахсий варақасини тўлдираётган, котиба сўрабди:

— Оилавий аҳволингиз?

— Чидаб бўлмайдиган даражада оғир. Шунинг учун ҳам тезроқ ишга кирмоқчиман, — дебди у.

Хотини даволашишга кетган эр ўғлини уйғотиб, боғчага етаклади. Улар биринчи боғчага қиришган эди, тарбиячилар «Бу бизнинг боламиз эмас», дея қабул қилишмади. Иккинчи боғчада ҳам шу аҳвол такрорланди. Қайтиб автобусга чиқишгаётган эди, болакай деди:

— Дада, агар яна битта боғчага қирадиган бўлсак, мен мактабга кеч қоламан-ку?!

— Мен математикадан йўғроқман-да, — дебди институтга ҳужжат топшириш учун навбатда турган йигит ўзидан кейинги тенгдошига қараб.

— Мен эса умуман йўқман, — дебди у ҳам тиржайганча.

Саҳифани Ойбуви ОЧИЛОВА
тайёрлади.

Тошкент шаҳридаги Республика олимпия захиралари коллежи ҳақида эшитмаган киши бўлмаса керак. Шу коллежда ўн йиллар олдин кураш зали очилган ва у ерда миллий курашимизнинг чинакам билимдонни, таниқли полвон Муратбой Дусумбетов мураббий сифатида иш бошлаган эди. У бугун мазкур таълим муассасасининг миллий кураш бўлими катта мураббий-ўқитувчиси, кураш бўйича Ўзбекистон миллий терма жамоаси бош мураббийи. У билан суҳбат қуриш, орзу-ўйлари, қизиқишлари билан ўртоқлашиш мақсадида коллежга бордим.

(Очерк)

«КУРАШ ЗАЛИ — БИРИНЧИ УЙИМ»

Муратбой аканинг иш хонасиёқ у ҳақида кўп нарсаларни сўзсиз ҳикоя қилиб беради. Бир қарасангиз, иш кабинети: стол ва стул, қозонлар, ручка, чизгич... Бир қарасангиз, уй: кўрпа-ёстиқ, устма-уст илиб қўйилган спорт кийимлари, яктақлар... Бир қарасангиз, ўзига хос мўъжаз музей: бейжиклар, медаллар, сувенирлар, ҳатто деворга жаҳон харитаси ҳам осиб қўйилган... Бу манзараларнинг ҳар бири ўз маъносига эга.

— Анчадан буён биринчи уйим — шу кабинет, — деди у хонага узоқ тикилиб қолганини пайқаб. — Эрталаб соат саккиз бўлмай залда шогирдларим билан тонгги бадантарбия машгулотлари билан шуғулланаётган бўлаيمиз. Тунда, соат тўққиздан ошганда уйга қайтаман. Баъзан шу ерда ётиб ҳам қоламан. Ҳатто фарзандларим ҳам боғчадан қилиб, уйга эмас, тўри ишхонамга келишади.

Бу гаплардан сўнг манзаралар мазмунни янада тереңлашди. Қаршимда ўтирган инсон шунчаки полвон ёки мураббий эмас, балки чинакам спорт фидойиси, жонкуёри эканига ишонч ҳосил қилдим. Муратбой академ ўзи ҳақида сўзлаб беришини сўрадим.

— 1969 йили Самарқанд вилояти Пайриқў туманида туилганман, — деди у. — Отам қишлоқ ҳўжалиги бўйича мутахассис эди. Ҳамон эсимда, у вақтлар юртимиз асосан аграр соҳага ихтисослаштирилган эди, ҳатто одамларнинг уйига ҳам шудгорга айлантирилганди... Отанинг иши юзасидан оиламиз Самарқандга кўчиб келганди. Аммо икки ёшга тўлганимда, яна бобомаконим — Қорақалпоғистоннинг Мангит шаҳрига қайтдик. Оиламиз катта эди: икки акам, икки опам ва икки синглим кўпни кўрган ота-онам меҳридан баҳра олиб улғайдик.

Курашга қизиқиш болалигимдан уйонган. Отаним «Шомурод полвон» дейишарди. Биласизми, мен яшаётган қишлоқда аслида курашга меҳр бермасликнинг илоҳи ҳам йўқ эди. Тўйлар, сайилларни бевзайдиган тadbир айнан кураш мусобақалари эди. Тўй сабабчилари бўлган келин-куёв бир четда қолиб, барча қолибларни олқишлаб кетарди... Биз болалар даврага киришни, соврин учун гиламга чиқиш, ҳамманинг кўз олдида беллашишни орзу қилардик. Даврага киролмасак, бирор чеккароқда олишардик. Кейин ўшим улғайгани сайин ҳаётнинг ўзи катта курашхона эканини англадим...

Муратбой ака 10 ёшидан бошлаб кураш билан жиддий шуғулланди. Унга дастлаб бир неча қарра Ўзбекистон чемпиони, спорт устаси Чоршам Тожмуродов кураш сир-асро-

рини ўргатди. Устози машгулотларда бир гапни кўп бор уқтирарди: «Тўйларда соврин ютиш учун полвон бўлма!» Болакайнинг полвонлик ортида қандай залворли вазифа турганини бирдан ҳис этиши мушкул эди. Ҳаёт эса фақат тўйдан иборат эмас...

Икки йил қаттиқ шуғулланди, тажриба орттирди. 1981 йили илк марта расмий турнирда — Қорақалпоғистон чемпионатида 42 килограмм вазн тоифасида иштирок этиб, фахрли учинчи ўринни эгаллади. Спортчиларда «Биринчи медаль» деган атама бор. Илк медаль ҳурсандчилиги, ҳаяжонини кейинчалик йирик мусобақаларда олтин медални кўлга кириштиб ҳам туйиб бўлмайди. Шундан, балки биринчи медални завқидан Муратбой Дусумбетов қалбига тушган чўғ уни ҳануз галабаларга ундаб келади.

— Мактабда ўқиб юрган кезларим бир неча мартаба Қорақалпоғистон чемпиони деган номга сазовор бўлдим, — деди қаҳрамонимиз ҳикоясини давом эттираркан. — Навбатдаги мақсадим Ўзбекистон чемпиони

Институтни спорт устаси сифатида якунлаш талабалар учун олий мақом ҳисобланади. Тиниб-тинчимас, тиришқоқ ёш полвон М.Дусумбетов ҳам талабалигидек ана шундай бахтга эришди. Икки йил ҳарбий хизматда бўлди, сўнгра ўқшини якунлаб ўз қишлоғига қайтди.

Амударё туманидаги «Дустлик» спорт жамоиётида иш бошлади. У болаларни курашни ўргатиш асносида тарбиялаб ҳам борди. Курашчининг энг устун томони бақувват билаги эмас, балки одоб-ахлоқи, одампийлиги эканини шогирдлари онгига сингирди. Шунинг учун ҳам меҳнати тез юзага чиқа бошлади. 1998 йили 3-болалар ва ўсмирлар спорт мактабига мураббийликка тақдир этилгани боис Нукус шаҳрига йўл олди.

Мустақиллик мустабид тузум йўқотмоқчи, ному шаънини ерга урмоқчи бўлган кадрлар, урф-одатларимиз қатори аждодларимиз ҳалоллик тумори сифатида қадрлаган миллий курашимизни ҳам қалқимизга қайтарди. Ўртбошимиз ташаббуси билан 1999 йили ўзбек

Жиддий беллашувлар арасида ўтказилган 20 кунлик ўқув-йигин машгулотлари Тошкентдаги РОЗК кураш базасида ўтказилди. М.Дусумбетов бу даргоҳга илк бор шу муносабат билан келди. Жаҳон чемпионатида унинг шогирдларидан Низомиддин Ҳўжабоев олтин, Зулҳижжа Худоёрова эса бронза медалини кўлга киритди.

Орадан ўн йил ўтди. Бу давр ичида(2005—2011 йиллар) у республика ёшлар ва ўсмирлар терма жамоасига бош мураббий этиб тайинланди. 2011 йилдан бошлаб эса Ўзбекистон миллий терма жамоаси бош мураббийи лавозимида ишламоқда. Бугун Муратбой аканинг «этали» жаҳон ва қўтжа чемпионлари, совриндорлари билан тўлган: Отабек Мақсудов, Олим Равшанов, Рустам Йельов, Зафар Фармонов, Баҳодир Ганиев, Шаҳбоз Саидмуродов, Яхё Йомонов ва ҳўжазо.

— Мураббий бўлиш осон, аммо шогирд тарбиялаш қийин. Болалар билан ишлашни ёқтирмаман. Мураббий болалар қалбидеги эшикларни оча билиши керак, назаримда. Мен мураббийлик принципларининг аксариятини ўз болалик хотираларимдан олганман. Кичилигимда устозларимнинг шогирдлар билан муносабатини зимдан кузатардим. Уларнинг бирор марта ёш полвонларни ҳақоратлаганини эшитмаганман. Чунки курашда гурур, орномус тарбияланади. Полвоннинг ори баланд бўлмаса билагидаги қуч-қувватдан наф йўқ. Шундай экан, болаларнинг руҳиятини кўтариш, умидини сўндирмаслик лозим, — дейди Муратбой ака.

Ҳа, болаларнинг табиятини тушуниш учун бирор жойда ўқиб, малака оширилмайди. Кўнгилда тозалikka, беғуборликка мойиллик бўлса, бас. Болаларни тушунган инсон эса дунёни тушунади.

— Мен шогирдларимни ҳимоя қиламан, — деди у сўзини давом эттириб. — Мусобақаларга борганимизда гилам атрофидан бир қадам ҳам узоқлашмайман. Бир кўзим ҳакамларда, бир кўзим шогирдларимнинг гиламдаги ҳаракатлариде бўлади. Сабаби — оддий: улардан бирортасига нисбатан ноҳақлик қилинишига йўл қўймайман. Шундай гирром йўллар билан ўз шогирдига медал олиб беришга тиришаётганлар эса, афсуски, уграб туради. Улар кураш деган сўз ва

полвон ори ҳар қандай медалдан устун туришини билишмайди. Ёшларга кураш айнан ҳалоллик тарғиботи эканини ўргатишимиз зарур.

Кураш — тоза уйин: унда турли йўллар билан галаба қозониш мумкин, бироқ эл олқишини ўзга бир полвон олиши ҳам кўп кузатилган. Полвонни кўқартирадиган, улғайтирадиган кудрат — элнинг назари. Бу ҳикмат Муратбой Дусумбетов шогирдларига тақдорлаб толмайди. У ҳакамларнинг қучсиз полвонга ён босаётганини пайқаса, хато қарор чиқарганини сезса, сўқут сақлаб турмайди. Шогирдларининг ўртасига тушади. Унинг мақсади битта: галабага чиндан ҳам муносиб полвон сазовор бўлсин!

— Интизом — полвоннинг парвози давомли бўлишини таъминлайди, — деди М.Дусумбетов. — Фарзандларини коллежга олиб келган ота-оналардан биринчи сўрайдиганим боласининг интизими ҳақида бўлади. Тартиб мен учун чемпионликдан ҳам муҳимроқ. Тарбиясиз, маънавий қашшоқ чемпионнинг кимга кераги бор?! Спортчи қатъий тартибга амал қилиши лозим, бунда унинг иродаси тобланади, бардоши чарқланади. Шогирдларимдан ҳам шу тамойилга қатъий амал қилишларини талаб қиламан.

Курашнинг ватани — Ўзбекистон. Шу боис, шогирдларимга халқаро турнирлар, жаҳон ва қўтжа чемпионатлари арафасида бир гапни алоҳида ўқтирмаман: «Ўзга юртли рақибинг билан тенгма-тенг олишдингми, тамом — бу сенинг ютказганинг бўлади. Ёнсган, ҳалол энг, курагини ерга текиз, рақибингнинг ўзи ҳам мағлубиятини тўла тан олсин. «Чала» баҳоси билан ютсанг, юзимни ерга қаратган бўласан» деб руҳан галабага тайёрлайман.

Муратбой Дусумбетовнинг ёшлар таълим-тарбияси йўлидаги узоқ йиллик меҳнатлари давлатимиз томонидан юксак баҳоланиб, Мустақиллигимизнинг 21 йиллиги муносабати билан Президентимиз Ислам Каримов Фармонига кўра, «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган спорт устози» фахрий унвонига муносиб кўрилди. Бу улкан эътироф, табиийки, мураббий танлаган йўл тўғриси, мақсадлари аниқ, меҳнатлари болалар спортини ривожлантириш учун беқийс аҳамиятга эгалигининг ўзига хос тасдиғидир.

... Муратбой ака бизни кузатиб, шогирди Олимжон Равшанов билан яна қадрдон уйи — спорт залига қайтди ва шу йилнинг 24—28 октябрь кунлари Лондон шаҳрида кураш бўйича ёшлар ўртасида ўтказиладиган навбатдаги жаҳон чемпионатида тайёргарлик машгулотлари давом эттирилди...

Зоҳиджон ХОЛОВ,
«Ma'rifat» мухбири
Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган суратлар.

Муратбой Дусумбетов ёш шогирдларига янги усулни ўргатмоқда.

«O'QITUVCHI»

НАШРИЁТ-МАТБАА ИЖОДИЙ УЙИ

«O'qituvchi» nashriёт-матбаа ижодий уйи ташкилотларни ҳамкорликка таклиф этиб, ноширлик ва матбаа маҳсулотларининг барча турларини, жумладан:

- бадий ва болалар адабиёти;
- ижтимоий-сиёсий адабиётлар;
- энциклопедиялар;
- рангли ва безакли маҳсулотлар (альбомлар, плакатлар, буклетлар, адрес папкалар ва бошқалар);
- ўқув анжомлари (умумий дафтарлар, кундаликлар, расм дафтарлари ва бошқалар);
- импорт ўрнини босадиган халқ истеъмоли моллари;
- А4 ва бошқа форматлардаги офис-хўжалик қоғозлари, канцелярия китоблари ва бошқаларни шартнома асосида, қисқа муддатларда, юқори сифат даражасида, келишилган нархларда тайёрлаб беришини маълум қилади.

Manzilimiz: 100206, O'zbekiston,
Toshkent sh., Yangishahar ko'chasi, 1.
Tel.: (+99871) 224-04-12
E-mail: info@oqituvchi.uz
Web-site: www.oqituvchi.uz

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Madamin ARIPJANOV, Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Mahmuda MURZAYEVA, Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari, "Учитель Узбекистана"), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель Узбекистана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

9 772010 641009

INDEKS: 149, 150. Г-1018.
Tiraj 33053.

Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-53-16, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 236-54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 236-55-58, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Diraynerlar:
Malohat TOSHOVA,
Lilya BINASHEVA.
Navbachi muharrir:
Sanobar JUMANOVA.
Navbachi:
Sherali NAMOZOV.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksionerlik kompaniyasi boshmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turo» ko'chasi, 41-uy

ЎЗА йқуни — 02.30
Топшириди — 03.00